

451866

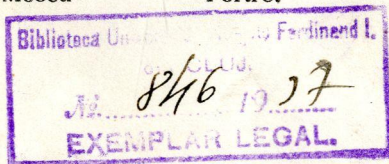
# LANURI

388



Alex. Moscu :

Portret



Anul III. Nr. 1

Ianuarie 1936

# L A N U R I

REVISTĂ DE CULTURĂ

APARE LA DOUĂ LUNI ODATĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

Redacția și Administrația : Mediaș, Str. Armurierilor No. 8

Abonamente : 1 an Lei 120. Instituții Lei 500.

Un exemplar Lei 25.—

# DESPRE IRAȚIONAL ȘI DESTIN

Anticipăm o afirmație: viața privită în multiplele ei aspecte și pe toate planurile de manifestare, este alogică și scapă oricărui senz. Desigur, nu avem pretenția de a muta discuția în limitele absolutului. Ne este indiferent dacă acest *senz ultim* ar exista înafara cercului nostru de cunoaștere. Tragedia noastră începe odată cu facultatea de a cunoaște și există atâta timp cât nu depășim acest cadru. Pe plan irațional, de pildă, ea încetează de a mai fi o tragedie, prezentându-ni-se ca unul din multiplele fenomene ale masei energetice inițiale. Atunci vom privi viața unui geniu, cultura unui rase, etc., cu indiferența cu care privim manifestările unui grup de furnici sau reacția unui acid cu o bază. Ajuns în acest punct omul ar renunța la aureola ce și-a creat-o, de rege al făpturilor iar investigațiile sale ar lua o altă canalizare.

Ori cât ar părea de paradoxală această răsturnare a pozițiilor de până acum, viața culturală contemporană — dați conceptului de cultură, sensul lui totalitar, sintetic, — o confirmă prin experiențe și aventuri absolut alogice, iar experiența noastră cotidiană nu este altceva decât o continuă plutire în alogic, în irațional. (Este așa de constatat acest adevăr cu tendința de axiomă, încât s'a ajuns să se afirme că viața și evenimentele nu trebuie să fie logice și verosimile decât în... romanele scriitorilor didacți).

Dealtminteri, dacă n'ar fi astfel, viața prea ușor ar căpăta acea șablonare monotonă și ar fi lipsită de original și neprevăzut, ceea ce constituie aleasa ei frumusețe.

Inclinăm a crede că dimpotrivă, sub imperiul raționalului, cu legi fixe, cu fenomene uniforme și cognoscibile, deci prevăzute, viața ar fi lipsită de inedit.

Și iată, deci, *iraționalul* admis drept cadru necesar al vieții.

Sub egida celor spuse, *destinul* nu-și are nici un loc în alviile vieții: Odată ce faptele s'au consumat, teoreticienii le clasează după ale lor imperfecte criterii. (Dacă ar avea mai multe și mai perfecte, cum ne-ar arăta lumea?) Astfel, un anume destin a creiat pe un Napoleon Bonaparte, un anume destin a patronat cultura greacă, etc.

Se uită că acelaș destin și-a distrus propriile-i progeneruri. Nu se vede identitatea acestor destine cu acela al unei pietre nestimate, fruct de milenare prefaceri în sânul naturii și distruse apoi printr'un simplu capriciu de copil sau de femeie ușuratică?

Dar omul nu va renunța la gloria de a se crede regele acestui tainic univers. Este moștenirea imprimată dealungul atâtor evuri de feroce egoism. Dacă întreaga cultură umană, printr'un simplu strănut al universului s'ar rostogoli în neant, ea nu s'ar gândi un moment s'o ia dela capăt. Astfel, el a creiat adevăruri și senzuri acolo unde nu erau și s'a înconjurat cu o întreagă armată de făpturi ireale, progeneruri ale spiritului său aventurier și egoist, a afișat steagul senzului eroic al vieții.

Nu există Divinitate, vieță viitoare, nu există o justificare a faptelor și o echitate ultimă? Nu e nimic. Dacă ar exista aceasta, rolul nostru ar fi diminuat, am fi simpli salahori cari ne-am lua ulterior talantul. Pe când, a persista într'un *ideal etic* — creiat de tine, dar în fine, ideal —, a-i spăla altare, a-i înălța steaguri, iată senzul măreț și altruist al vieții, *sensul ei eroic*.

Despre irațional și destin

Nu va părea salvatoare această poziție celor obișnuiți a fi hrăniți în prejudecăți și mângăieri cari ahtiază după o nostalgică fericire mistică. Nu i se va contesta, însă, nimbul de poezie în care e învelit.

Și în definitiv, prea multe forțe s'au irosit de-a lungul atâtor veacuri, pentru ca după toate experiențele făcute în numele raționalului, azi să nu găsim un cât de odihnitor luminis. Dece n'am face și o concesie frumosului?

ION MOLDOVEANU

# ALCOOL

Stropite seri cu tristeți evoluând între arțari  
Când, obosit, gâtlejul nu mai cântă'n clape;  
Seri cu gondole și canari, murind în ape  
De muzică turnată'n pânii desfăcute, mari.

Au tăcut acuma viorile pe scrobeala impură  
Și scămoșează, elegant, femeile lumina  
Când sfășie și'ncheagă lent cortina —  
Tutun albastru ca o rouă pe armură.

Ceasornicele au urcat și-au adormit lucioase  
Pe puls, și lângă inimile ce se rup în bere.  
In sticle, dopurile astupă doar tăcere;  
Monoclul stă în ochi, în cute groase.

O strofă doar s'a spart, sau un pahar?  
Nu știu nici mâinile, căci cad mereu inerte  
Și pipăe mătasea: foșnitoare frunze sau coperte  
Când chelnerii servesc cu rictusul amar.

ȘTEFAN BACIU

# DRUM ÎN MARELE NECUNOSCUȚ

În ciuda tuturor patimilor legate de biata noastră mână de lut, înaintează știința, scormonind întunecimile cu raze aruncate tot mai departe în înfinitul și fascinantul necunoscut.

Ținuturile cercetate, risipite și fără legătură la început, se unesc apoi prin creșterea lor continuă, înlesnind privirea unei zări mai largi.

Uneori însă, lumini din multe puncte se îndreaptă asupra unei regiuni care atrage toate privirile și ușurează o ochire repede și pătrunzătoare.

În cazul din urmă intră și cercetarea sferei gazoase ce înconjură planeta noastră.

În mișcarea neobosită a omului la suprafața pământului, doar tălpile frământă țărâna căci corpul în întregime spintecă aerul, lăsând valuri nevăzute în urma lui. Trăim pe fundul oceanului aerian așa cum trăiesc animalele aquatice pe fundul mărilor. Până în timpul din urmă eram mai lipiți de fundul aerului decât bielele animale de fundul apei. Deabia acum ne putem da seama ce neputincioși eram.

Cunoșteam doar numai două dimensiuni — ale suprafeței — *a treia dimensiune*, — înălțimea, nu o cunoșteam. Libertatea noastră de mișcare era îngrădită căci ne lipseau aripile.

Cât curaj plin de obraznicie a avut omul ca să poată cuceri în timp de câteva decenii, *a treia dimensiune*, când condițiunile de viață la înălțime cereau pe lângă aparatele de zbor și o viață complet

artificială. Aer artificial, presiune și temperatură artificială; un întreg mediu creat de mâna omului pentru a-și putea prelungi existența în ținuturi vitrege.

Cucerirea stratosferei care va da un mijloc de comunicație economic și repede între toate țările, va mări nu numai încrederea în puterile de realizare ale omului, rămase încă tinere, dar îl va face să stăpânească mai liber pământul.

Fiecare sat va fi un port la marea aeriană. Și ea duce la toate orașele. Spumegă la toate porțile. Trece peste munți și încrucieșează ape mici și mari.

E pretutindeni și nicăieri, căci nicăieri nu ne fură pământul roditor, înecându-l, ca marea de apă.

În oceanul aerian stau zăvorâte izvoarele nesecate de apă vie și apă moartă — ploaia și seceta.

Una dă vieață florilor, holdelor și cântecului ciocărliei; prefăcând totul în zâmbet și parfum iar alta deschide crăpăturile pământului dogoritor, lăsând să iasă duhurile rele cari își întind hora destrăbălată a nimicirii peste țară și suflete.

S'a căutat zadarnic în înaltul cerului spre izvoarele atotstăpânitoare . . . S'au scurs zeci de mii de ani și omul era tot o biată râmă . . .

Și într'o clipă râma s'a schimbat în cel mai mare și mai ager vultur. S'a înălțat ca'n vis deasupra munților celor mai înalți, unde vântul sculptează și ghiața și stânca. A trecut din țara norilor de puf în țara perdelelor de purpură și aur și s'a oprit un timp deasupra cirilor înalți, aruncându-și privirile adânc în zarea de păcură. Apoi s'a întors la cuib îngândurat.

Peste limpezimea ochilor s'a coborât vâlul cugețului frământat și o întrebare chinuitoare i s'a înfipt în creier:

unde, unde sunt cheile cu care se pot deschide ori când stăvilarele ploii și secetei?



## Drum în marele necunoscut

A străbătut atâta cale. Și-a prins aripa de ploaia norilor de plumb, a înfruntat fulgerul, a eșit obosit din aburul norilor de vată, a tremurat în norii stratus, a înghețat în cirus bătând zăpada cu aripa și a ajuns la cerul de catran. Și totul în zadar. N'a găsit cheile fermecate.

Acum vulturul e obosit, dar mâine va zbura din nou în înălțime și nu va avea odihnă până când nu va găsi cheile.

Atunci va sta iar pe gânduri și iar va sbura zi după zi, până va ști să folosească cheile fermecate.

Și atunci omul va deveni Dumnezeu? — Nu! El va fi sluga vrednică și credincioasă a Domnului, pentru că n'a lăsat talantul minții lui neroditor.

G. CELARIANU

# P O E M E

## FEMEE IN PARC

Treci prin sângele platanilor pe nisip aruncat,  
Pasăre înaltă, scrisă în viori.

Ziua-i somnoroasă — și-a făcut pat  
Și stă răsturnată în culori.

Simți în aer elegia plecării tristă —  
Se va închide anotimpul ca un poem în pagini.  
Frunzarele toamnei scutură imagini  
Sub cerul fâlfăind ca o enormă batistă.

Undeva, într'o casă, e cald și amintirea e bună.  
Tu pleci lângă o carte sau lângă un pian —  
Poetul tușește culori, dar nu are voie să spună.

Totuși dacă m'ai închide în umbra ta de cais  
Ti-aș întinde emoția acestui manuscris.

## MIRIAM

Miriam, ochii tăi s'au iubit cu apa mării,  
(Erau verzi ca stelele care spun zodii)  
Purtai în sânge mirajul plecării  
Ascuns, ca sâmburu 'n carnea de rodii.

Tineretea e identică pentru mulți dintre noi —  
Pe-a ta o aștepta în ape un mire,  
Cu mâinile liane scumpe și moi,  
Heraldică și pură logodire.

Apele albastre s'au deschis,  
Apele albastre s'au închis,  
Și-a lunecat în genune și 'n mit  
Trupul tău, buchet înflorit.

Poetul te scrie cu mână de stea  
Lângă alte chipuri și comori,  
Amintind mereu de tinerețea ta  
Cu îngeri suind în viori.

## ELEGIE

Dacă nu ți-ai odihni tristețea 'n palme, ai putea  
Cum cerul scutură proaspete livezi. <sup>să vezi</sup>

Poate amintirea vrea, dar în aceste zile  
Poemul și scrie grădina în file.

Erau și altădată seri reci, dar în inimile noastre  
Curgeau fluvii limpezi de melodii albastre.

Atunci am aruncat copilăria cum arunci o jucărie  
Neștiind că astăzi o voi pune 'n elegie.

Ochii, iezere cu lumină umplute  
I-au tulburat semne și ape neștiute.

Mânile se mirau de tinerețe ca de-o stofă nouă  
Și o țineau ascunsă ca cerul să n'o plouă.

Ne-a plăcut jocul acesta și de-aceia l-am scris  
În pajiștea poemului deschis.

Ridică fața din odihna palmelor și vezi:  
Amintirea scutură livezi.

GEORGE POPA

# BUCUR\*)

Ogoărele purtau pe ele larma monotonă a grânelor vaste... Spicele galbene se clătinau în dune uneori mai lungi, alteori mai scurte, întretăiate sau încălecate din urmă. Trenul le spinteca drept în două dar întinderile lor clătinaătoare nu luau seama la trecerea lui, închise în ele înșile, absorbite de tainica frumusețe pe care o răspândea în aerul pur ritmica lor neconținută.

Și văzduhul lua aminte la lumina legănătoare, aurie, mai mult decât la trenul ce trecea pe șinele întinse fluturând deasupra capului o haină despletită, spurcată...

Bucur stătea lângă geam cu fruntea lipită de sticla rece, nemșcat, căzut într'o moleșeală tăcută. Ținea genunchii strânși și ochii ce priveau afară păreau că descoperă vraja specială a câmpurilor. Erau încețați, tremurători.

După expansiunea celei dintâi revederi cu Adrian, în gara Tecuci, tăcuta lui înfățișare deacum trăda o suferință încuiată, ce deștepta curiozitatea prietenului așezat în față.

Figura străbătută de o ușoară infuzie pală, păstra semnul distinct al secretului, cu îndărătnicie. Deodată rosti, foarte încet :

— Câteodată nu știu cum să calc, pentru a nu pune talpa acolo unde mă doare mai mult. Tu cum crezi? Poți avea mai multe răspântii în viață? Și dacă sunt, cine te ia de mână ca să-ți arate drumul cel mai bun?

Nu așteptă răspunsul. Ceața din ochi se topi, iar privirile străluciră, curățite :

— Am impresia că dacă mai privesc câmpul acesta sunt în stare să-mi pun capul pe linie.

\* fragment

Râse din gât, în răstimpuri rare, neîncrezător el însuși în ceace rostise. Adrian îl ascultase cu urechile ciulite căutând să deosebească din tot ce spuneă tovarășul său, sgomotul deranjat al unei mașinării ce nu funcționa normal. Căci nu acesta era Bucur. O vacanță să-l fi transformat într'atât, încât să nu mai poată fi recunoscut? Bucur continuă, când ultimul răs se împrăștie nesimțit în compartiment, însă cu vocea reîntinerită :

— Ai văzut că dacă închizi ochii, poți avea viziunea apelor ce se leagănă ? Asta-mi amintește de mare, de colonie... Atunci nu înțelegeam mare lucru. Ași da mult să mai pot vedea marea, acum.

Dar în definitiv ce-ți tot trăncănesc eu ? Tu, tu nu vezi nimic, nu simți nimic ?

— Nimic răspunse Adrian ridicând din umeri.

Atunci Bucur aproape că urlă :

— Dar ești orb, orb cu desăvârșire. Astăzi totul e pur, pur !

Adrian închise ochii și râse. Ce nostim rostise Bucur cuvintele dela urmă ! Ca un nebun autentic, ce nu ia seama decât la viziunea sa ! Ce putea fi „astăzi“ atât de pur ? O zi de întârziată vară, curată, cu holdele spălate de o ploaică astănoapte, cu un cer limpede. Dar ce legătură poate să fie între acest aspect, neîndoieloz pur, al zilei și revolta lui Bucur. El niciodată n'a iubit prea mult natura.

— Tu ai ceva pe suflet, rosti după câteva clipe Adrian. Tresare. Intoarce ochii cu o grabă suspectă :

— Eu ? Te înșeli. Ce poate să fie ? Și apoi râzând din gât : vacanța, s'a terminat vacanța.

Reîntoarce capul lipindu-l de geam. Deodată peisagiul se schimbă. Intinse bălți se desfac la dreapta și la stânga, prin mijlocul cărora trenul, ca peste un pod, trece nepăsător pe un mal ridicat cu un metru deasupra apei. E o inundație recentă, căci nicăiri nu se

vede stuful care ar trăda existența anterioară a bălților. Apa e de o perfectă liniște, nimic nu-i turbură limpezimea și în fundul ei cerul odihnește albastru, purificat de ape.

Ochii lui Bucur repetă aceeași operație. Ceața îi învăluie și o flăcărue pâlăie înăuntrul lor. Prin ea pare că soarbe aspectul liniștit al apelor care nu se sfârșesc, obținând, se vede după buze, o fericită comuniune. Deodată, întinderea lucie și albastră se curmă, rămânând înapoi, subțiată, îndepărtată, din ce în ce mai mult. Dealuri nu prea înalte stau acum deadreapta și deastânga lor. Bucur s'a întors spre Adrian, cu totul.

— Iată-ne și în clasa a șasea, rostește, dar gândurile îi călătoresc aiurea.

— Oameni mari, spune și Adrian, râzând.

— Peste doi ani vom putea ridica steagul. Peste doi ani cine ajunge, bine înțeles și râde din nou cu răutate.

Hohotele întretăiate deseori îl trezesc pe Adrian. În ele se zbate o porumbiță neagră. Caută să nu mai ia seama la zgomotul care-i gâlgăe lui Bucur în gât.

Iar cine va ajunge va fi un hibrid. Un individ cu multe simțăminte extirpate. Internatul, internatul, ciudată invenție...

Acum Bucur e cu desăvârșire schimbat. Nu mai e nici cel entuziasmat dela Tecuci, nici cel fericit contemplând apele, e un om rău, care vrea să facă rău.

Adrian caută să schimbe discuția :

— Deacum vom putea iubi, spune cu un neprefăcut orgoliu.

În acea clipă Bucur păru că se afundă în scaun. Sticlirea din ochi, o clipă înăbușită, se reaprinse și stătu dârză în pupilele negre, dilatate.

— Acesta-i idealul tău ! Ai să mori iubind, sau rostind cuvântul dragoste...

— Rostindu-l cu patimă...

— Lasă-mă să termin, urlă Bucur. Păi sigur cu patimă. Iubirea mă, mă Adriane, ... ești un copil!...

Sfârși fără să isbutească să spună ceva. Adrian știa că Bucur plecase în vacanță, la sfârșitul lui Iulie, virgin. Singurul prieten nepervers. Singurul care luase parte la toate dezbaterile, la toate poveștile, dar care nu s'a lăsat niciodată antrenat. Pentru aceasta, aureola sa rămase intactă...

— Tu plângi, întrebă deodată cu spaimă?

— Nu, ce vorbă-i asta? răspunse cu vechea răutate Bucur. Se vede că ți se năzare!..

Nu i se năzărise nimic. In ochii lui Bucur plutiseră lacrimi, cari se supseră când intervenise cu spaima pripită... Adrian se mulțumi să clatine capul. Bucur încercă să spună în două rânduri ceva, dar în două rânduri părăsi cu desnădejde intențiile. Cu mult mai târziu ridică ochii și ei păreau că cerșesc o iertare.

— Tu aveai o prietenă, o evreică.

— Aluia, râse Adrian.

— Aluia. Ce s'a făcut cu ea?

— Tu ce crezi! Avea picioare urâte, ochii sașii și...

— Și gata, sfârși Bucur.

Adrian simți o bruscă înduioșare. Amintirea Aluiei se deșteptă blândă și veni spre dânsul dintr'un afund întunecat. Iipărea rău că Bucur rostise cuvântul acesta care pune sfârșit tuturor. Aluia nu putea să se istovească așa ușor. Ca nici o dragoste de altfel. Clătina capul.

— Cred Bucure, că toate dragostele sfârșite, mai au o viață a lor, ce se continuă subteran și din care născ celelalte dragoste. Asta-i explicația faptului că subiectul iubit în viitor are asemănări cu subiectele iubite în trecut.

Dar bucur nu mai asculta. Inchisese ochii, băgase mâinile în buzunar și sub fruntea palidă încrețită, începuse să lucreze din nou gândurile. Pe buze îi flutura

un zâmbet cu îndărătnicie rău. La Bârlad se urcă în compartimentul lor o fată tânără, care-i ceru lui Adrian locul la geam. El trecu lângă Bucur și ea rămase pe locul lui. O fată blondă, tânără, cu niște ochi albaștri și șterși, ce aminteau pe Aluia. Află mai târziu că e studentă, că merge la Iași și în felul acesta se obține prin amintirea lucrurilor trăite în comun, în Iașul frumos al iernilor și mocirlos al primăverilor, o libertate ușoară a discuției. Adrian își uitase prietenul a cărui răsuciri spre dreapta și spre stânga, nervoase, din când în când, nu răușeau să-i amintească prezența. Inima lui Adrian bătă ca un motor intrat prea brusc în funcție și face toate eforturile să nu cadă în plasa pe care fata subțirică o întinde pe degetele nerăbdătoare, în continuă agitație.

Acum Bucur s'a strâns și mai adânc întrânsul și nici răsufletul nu i se aude, atât pare de îndepărtat, de străin!.. Nu privește decât în jos, pe dunga pantalonului de stofă de Buhuși, ca și cum ea ar duce către un întunec pe ecranul căruia privirile descoperă nevăzute semne.

Deodată Bucur se ridică. Trece cu nepăsare printre Adrian și fată; pe culuar Adrian îi aude pașii înfundați, răsuciți aproape pe loc. Mai târziu oprit în dosul unei perdele îi face semn cu mâna să iasă afară. Un semn crunt.

— Ce-ai pățit, îl întreabă cu o mânie abia reținută.

— Nu înțeleg ce vrei să spui?

— Ce găsești la fata asta? Nu vezi? e urâtă.

E urâtă foc! Și apoi, aici aplecă glasul și abia putu să rostească, știi sigur că nu e bolnavă?

— Ai niște gânduri, Bucure, pe cari nu știu cui să i le atribui. Eugănesc că e frumoasă, chiar foarte frumoasă. După ureche părul face...



Dar Bucur pare că nu aude nimic. E prea preocupat în gândurile sale, încât apucându-l de umeri și întrerupându-l începu să-l sgâlțâie cu furie:

— Ești un bou! N'am mai pomenit așa ceva. Un bou, un bou...

Adrian se înfurie.

— Bine, sunt un bou. Dar tu ești un nebun; gândul cu boala e un semn suficient de nebunie.

La auzul acestui cuvânt se întoarse brusc cu spatele, umerii căzură jos și din gâtleej porni râsul întretăiat, amar.

— Cară-te. Cară-te cât mai repede. Ți se răcește porumbița.

Adrian închise ușa cu ură.

— E un prieten nebun, spuse trântindu-se pe canapea.

Dar câteva clipe mai târziu, trenul se opri brusc în plin câmp, cu toate frânele încleștate pe roți. Un domn cu față de var, deschise ușa implorând:

— Domnule elev, dumnule elev, vino!..

— Ce e, ce e? tresări Adrian, presimțind sborul greoi, de pasăre de noapte pe deasupra sa. Domnul dispăruse, pe culoar alergau pași, se trânteau uși și se împleteau glăsuri prin aer.

— E tăiat drept în două, strigă un glas de golan în care vibra o bucurie nereținută.

Și Adrian continua să stea pe scaun, înțepenindu-și mâinile pe brațele pensate, prăbușit, cu toate gândurile spulberate. Când coborî spectacolul care se oferi ochilor săi fu copleșitor. O roată de oameni, mai ales bărbați, împrejurul unui trup tăiat exact în două așa cum anunțase înveselit glasul adineaori, care arăta o carne tăiată negricioasă, amestecată în prundiș. Capul rămase intact dar de o albeață înspăimântătoare și Adrian recunosc

în paloarea deacum, începutul de infuzie din tren, care-i făcea figura strălucitoare. Bucur stătea astfel nemișcat, desprins în mai multe părți și Adrian nu putea înțelege. Cineva îl căută prin buzunare. Un pachet de tutun, un capăt de creion, un plic galben, lipit: „pentru Adrian” cetește străinul. „Eu sunt” rostește că prin vis Adrian întinzând brațul spre plicul galben. Devenit stăpân pe singura explicație pe care o lăsa mortul și înconjurat de curiozitatea atâtor priviri, se lăsă târât într'un vârtej amețitor din care nu se mai putea salva, cu toate disperatele sforțări făcute în deplină conștiință. Plicul galben, cu scrisul regulat în creion, îi ardea brațul, trecând o flacăre spre inima care se prefăcea în lacrimi amare.

Doi jandarmi făcură cercul mai mare, numai el fu lăsat lângă mort și golul dimprejur îl antrenă în prăbușirea din sufletul împrăștiat.

— Haide Domnule, crește nerăbdarea, sfios, în glasul cuiva. Dar în același timp se aude vocea conductorului invitând lumea să urce și par'că pentru fiecare în parte vocea lui are un accent deosebit. Când urechile prind invitația Adrian spune că el va trebui să rămână pentru totdeauna lângă Bucur, dar jandarmii l-au luat de subțiori și-l urcă pe scări. Locomotiva flueră disperată, în timp ce unul repetă fără încetare:

— Urcați domnule elev! Asta-i viața... Uite că flueră mașina.

Celălalt căută să-i ia plicul din mână și'n timp ce trenul pornește, rupe la iuțeală hârtia galbenă ca să poată ceti măcar o singură dată cele scrise poate în ultima clipă:

„Prieten, iertați-mă. Frăția noastră a început să se spulbere mai de demult. Cel puțin eu putrezesc. În gât am pete albe cu puroiu. Stigmat: sunt sifilitic. Mamei să nu-i spuneți adevărul. Unde stă dragostea atotstăpânitoare, Adrian?”

Hârtia aruncată flutură spre corpul rămas pe linie și în timp ce trenul prinde viteză, bătându-i în urechi, cu aripi dureros de vii, veni blând, neînțelesul lui strigăt: „totul este pur”!

DANIIL MORARU

# CONDEIUL SCRIE PĂMÂNT NOU

Dimineața stăruie'n lumină.  
Zarzării au descuiat spre lume  
clopot alb. Și eu te știu pe nume  
sunet clar în cruce de tulpină.

Poarta țarnii, către brazdă, largă.  
Mânăstirea soarelui, înaltă.  
Pana de oțel deschide'n daltă  
linie de trup subțire, vargă.

Vama primăverii, fără chee ;  
trec lăstuni și cântă lăncierul.  
Pași desculți, desfac în frunză cerul  
și copacii și livezile'n știubee.

TEOFIL LIANU

# INTOARCERE LA FATA MUNTEANĂ

Ai crescut în melodie de frunzar,  
Cu anotimpurile, foi de calendar,  
Ruga părăului vecia să-ți șuşure  
Fată de padini și murmur de pădure.  
Culcușul niț mioresc și creț,  
Iar țolul tău o blană de mistreț.  
Te-am dejghiocat din miezul de pietriș  
Cu leacul cerului pe frunte curmeziș.  
În scoarță de carpen crustată,  
Ți-e zodia, de iele descântată.  
Stelele aprinse s'au strâns mănunchiu în ochi,  
Să nu-ți fie ursita întoarsă dedeochi.  
Pădurea, din jarul cuprins de cer în pleoape  
Ți-a dăruit în păr cunună de aur aproape.  
Când prigori în cântece, trilurile rup,  
Iar brazii mustesc elegii ca roii'n stup,  
Și-arama din fagi picură mută  
Pete, pe blana de ciută,  
Eu vin, în ciuda vântului șuier  
Să-ți cânt melodia și inima'n fluier.

## P O E M

Detunata mângălită  
Se scaldă 'ntr'un feredeu;  
Cu arnici roșu tivită,  
Peste-al cerului resteu  
Dă mâna cu Dumnezeu.

Arieșul și-a spălat ochii cu soare,  
Zori dau trîntă pe răzoare.  
În hodină, doi feciori  
Mulg o turmă de miori.

Sus în deal de răsărit,  
Polog de omăt albit.  
Da' zău ăla nu-i omăt  
Nici-i floare de pomăt,  
Ci-i mîndra albă-mărgele  
Horind din tulnic a jele.  
Și-i scăldată 'n calapăr  
S'o îmbuci ca pe un măr.  
Smoc de soare-i rîde 'n chică  
De-ai sorbi-o din ulcică.

## V. COPILU-CHEATRĂ

# STUDIU\*)

„Dacia a avut parte de-un străvechiu trecut preistoric, asemenea celor mai bine înzestrate sub acest raport dintre țările apusului”, spune în lucrarea sa „Dela Preistorie la Evul Mediu”, prof. I. Andriesescu p. 49, și are dreptate, căci nu-i colțișor din acest pământ cuprins între granițele actuale, să nu desvăluie, datorită fie cercetărilor, fie întâmplării, atâtea secrete, cum sunt și cele descoperite la „hula” Sighișoarei, în partea numită „Podmoale” unde în urma săpăturilor făcute, s’au găsit pietre și cărămizi cu inscripția legiunei a XIII Gemină, însărcinată de împăratul Traian, cu paza Daciei, împreună cu legiunea V Macedonică.

Aceste descoperiri se succed și dacă astăzi pe lângă alte multe se desgroapă vechea Sarmisegetuză, nu va întârzia a se găsi și aci urme, pe meleagurile Mediei Romane, vatra vechei cohorte, însărcinată cu paza ținutului, care și-a lăsat amprentele prin pietrele și și cele câteva obiecte găsite<sup>1)</sup> și depuse la muzeul săsesc din Mediaș precum și prin monezile cu efigia marelui împărat.<sup>2)</sup>

Toate aceste duc la concluzia că în lungul Târnavei-mari, deoparte și de alta, a fost o intensă viață romană, probă că acest plai a fost străbătut de șosele și drumuri, drumuri cari se văd și astăzi și cari atunci ca și acum, legau vechiul Apulum, Alba-Iulia de astăzi, cu celelalte localități presărate atât pe întregul curs al

\*) Fragment din lucrarea „Monografia orașului Mediaș” în preparație.

1) Dl. Johann Sturm, din Mediaș, în via sa depe dealul Burg.

2) Două din aceste monezi în posesia subsemnatului, găsite de decedatul meu frate Iulian Axente, în poiana Greweln.

Târnavei-mari, cât și pe cele depe Mureș și Olt.

\*

Urmând valea Târnavei-mari, paralelă cu calea ferată ce leagă Capitala de restul țării, între Sighișoara perla ținutului și Blaj, vechea citadelă a românismului, privirea călătorului avid de o cunoaște frumoasele plaieri românești, va fi atrasă de-o îngrămădire de clădiri și coșuri de fabrici, care împreună cu falnicul „trompeterturm“ dela fosta „Margaretkirche“, astăzi biserica Evanghelică-luterană, împung cerul ca niște pumnale.

Acesta este Mediașul. Centru industrial și comercial, ce se întinde aidoma unui uriaș balaur în lungul văii râului pe-o colină de gresie terțiară, albastră și galbenă, deasupra căreia s'au depus depozitele Târnavei deluviale și aluviale, ce ne-au păstrat până în zilele noastre oase de mamifere deluviale și diferiți spermatoizi fosili, a unui gen de Chara.<sup>3)</sup>

Aceste fosile, ne îndreptătesc să afirmăm, după cum spune *Mathieas Schuster*:<sup>4)</sup> „că Târnavă ar fi mai veche decât cea deluvială, însă ceafa de *Elephas primigenius*, ce s'a găsit în albia râului și nu în depozitele sale, dă de gândit și pune la îndoială dacă fosilele găsite sunt autohtone, sau au fost transportate de apele râului.“

Tot mai departe *Matheias Schuster* spune: „dacă ținem seamă că mamutul a trăit mai ales în regiuni reci, atunci ne vine să credem, că ceafa de *Elephas primigenius*, menționată de *Portsch*, ar fi fost transportată dintr'ou regiune mai muntoasă, și deci în acele timpuri cu ghețuri.“

Aceasta, ne face să admitem, că podișul transilvan în epoca cvaternară — pleistocenului mijlociu exista

3) Ritter v. Hauer und Gendo Stache — „Geologie Siebenburgen“ pp. 591.

4) Orașul Mediaș — Teză de licență.

deja și că avea poate o vechime de sute sau mii de ani, servindca loc de refugiu atât omului „*Neanderthalenssis*“, cât și animalelor refugiate aici în urma marei epoci de prefaceri a ultimei faze glaciare.

În urma aluviunilor provocate, atât omul cât și animalele, fie moarte, fie vii, au fost pradă puhoaelor de ape ce au survenit între timp.

Numai așa se poate explica ajungerea cefeii de *Elephas primigenius*, în albia Târnavei-mari.

\*

Luată izolat, valea Târnavei-mari, nu poate forma singură regiunea, de ea ținând de o parte și de alta a malurilor: pantele, colinele și văile, atât la nord cât și la sud, până la cumpăna apelor, între cele două Târnavi.

„Regiunea s'ar cuprinde între Târnavă Mare și Olt și ar face o elipsă a cărui ax l-ar forma valea Târnavei-mari.<sup>5)</sup>”

Privită depe una din colinele înalte, ținutul îți desvăluie înaintea ochilor o priveliște foarte frumoasă.

În vale, că într'o strachină, orașul încins de valea Târnavei ce sclipește în lumina soarelui, pare o jucărie plină de activitate, de oarece din hornurile fabricelor ai să vezi înălțându-se spre cer, ușoare suvițe de fum.

Mai departe, covorul de un verde aci închis, aci deschis al luncilor și livezilor înflorite, sunt străbătute de râulețe, ce își poartă grăbite apa spre Târnavă.

Sub colinele împădurite cu maestoasele păduri de fag, stejar, carpen și brad, din cari porcii sălbatici și-au făcut o patrie, alături de iepuri, vulpi și rari lupi, la șes sau pe coaste, culturi de cereale și de vii, în mijlocul cărora se înalță cochete vile, pe când plante ca; iedera, caprifoiul și hameiul, îți sâr înaintea pasului, odată cu ghiocerii, ciuboțica cucului, sânzienele, și lăcrămioarele, ce te'mbie să le culegi, alături de respingătoarea și veni-

5) Matheias Schuster — „Orașul Mediaș“ —



noasa mătrăgună, sau rumenele fragi, pe când modestul glas al fluerului, răsună la tot pasul, în jurul cirezilor de vite, păzite de flăcăiandrii în pitorescul port românesc.

Mai încolo, țărăncuțe tinere de prin satele Dârlos, Păucea și Bratei, cu care te întâlnești, par niște harnice albine, ce-și poartă rodul muncii, mai ales Joia, spre târgul Mediașului și dau o notă originală acestor locuri atât de pitorești.

În aceste mici notații privitoare la regiune, am vrut să arătăm procentul ridicat de viață românească care stăruie aci. Și cu multe amintiri de istorie romanică. E acesta un drept vital de-asupra oricăror considerente și investigațiuni streine, care încearcă a limita existența autohtonă la obscuritate, Dealtfel documentele sunt servite, deși indirect, tocmai cu un plus de argument, prin scrieri semnate de streini, cari dacă au vroit a nu fi obtuzi, ci obiectivi, au trebuit să recunoască realitatea, conformă cu istoria și cu spiritul colectiv românesc.

MIHAIL AXENTE

# PROMETEU ÎNLĂNȚUIT

Nu-mi înjosii niciodată  
brațul ca zeciuală  
să-ți întind, obidită,  
din măruntaele celor  
ce-și umiliră'n sânge dreptatea  
și'n liniști  
dobândite mai trist  
ca blidul făpturilor joase !

Doamne-al mulțimilor,  
când  
îclinatu-mi-am fruntea  
spre a smeri  
vulturu'n mine, University Library Cluj  
destoinic și gata  
să'nconjure umbra și nimbul  
îșelător ce l-ai pus  
ca o purpură stearpă  
stâncilor multe pe umeri,  
fală deșartă căci munții  
mi-au adumbrit  
alte altare și graiuri.

Nu mi-ai știut  
dreptele drumuri ?

Totuși aceleași mi le ridic  
spre schimbătoarele zodii,  
totuși aceleași  
mi le supun  
spre adâncuri :

beznele gliei să le cunosc  
înzăpezite cu argintul  
plin al drumului unic  
ce ne știu  
încă din leagăn potrivnici.

Dară destinului, astăzi,  
răvășit depe culmi,  
ca unui glas care-ți tace  
tocmai răspunsul râvnit,  
pus-am răspântii !

Mi-ai silit în obezi  
trupul vremelnic,  
strivindu-l, — ți-am refuzat  
mugetul victimei.

Aspru  
m'ai sfâșiat, pe ascuns,  
cu ghiare și clonț de poruncă.  
Ci de bazalt am opus  
mâniei tale răbdarea  
celuia care învinge  
căci e mai slab, dar tăria  
lui e să'nvingă  
rugul urât  
din cruda răscoală a cărnii.

Niciodată stăpân  
vrerii mele, oricâtă ură ai aduna,  
și oricâtă  
rea istețime ai strânge  
pentru a-mi rupe  
cugetul liber,  
iubesc  
fără fruntarii pământul.

Ochii-mi de-ar ciuguli  
pasărea care te-ascultă,  
cu însuțit și'nmiitã  
spaimã afla-vei  
cã-mi lumineazã privirea  
soarele mare, lãuntric,  
fãrã greșalã, al zilei.

De m'ai ucide,  
unde-i tãria  
Ta sã-și ucidã  
rostul suprem: semeția  
de a te spune dușmanul  
orcui încearcã  
neîngrãditã sã-și facã  
voia de-a sta  
peste altare și jertfe!

TRAIAN CHELARIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

# DESTIN

Fucsiile crescute plăpând  
în oale de pământ ars,  
așteaptă rând  
cuvenit înfloririi.

Ileana, fată de birău  
din rău în mai rău —  
de-o lună-i pe pat  
chip nemângăiat —  
de-o lună bolește  
și se ofilește  
și primăvara  
galbenă ca ceara —  
pe sub amurgit university Library Cluj  
chip istovit —  
a găsit, găsit-o  
și a ispitit-o.

Ileana se scoală  
nu'ntreabă de boală,  
iscodind răspuns  
gândului ascuns.

Mugure în cruce  
ce anul mi-aduce?  
tulpină subțire  
cine-mi va fi mire?  
— — — — —

Un mugur îngână:  
vei muri stăpână.

NICULAE RUSU

# NOTE DESPRE LECTURĂ

Sunt cărți pe care le parcurgi în grabă dintr'o preconcepție, dintr'o siguranță anticipată lecturii că ea nu merită prea multă importanță, totuși o frunzărești spre a-ți procura o distracție, sau poate pentru a te asigura că ești în stare să-ți înșeli uneori preocupări mai serioase. Există opere pe care le consumi cu sete, cu încordare, totuși fără nici un control asupra conținutului, a tehnicii de construcție, numai fiindcă ești încredințat că autorul care le elaborează stă cu mult peste nivelul tău de înțelegere și mai ales fiindcă acesta întrunește de mult sufragiile unanime ale criticii oficiale, sau opiniei publice din țară. Nu-mi sunt streine nici cazurile când, în urma părerilor elogioase lansate de critici despre o nouă carte literară sau de altă natură, pornești să o citești cu voința fermă de-a o afla și tu la fel, de a-ți da consensul tău acestora și cu sincera mulțumire de a-ți fi în totul cunoscută o piesă, considerată în unanimitate drept bună. Întâlnești apoi destule lucrări în jurul cărora criticii contraversează, spunându-și opinii multiple și nu mai puțin disparate; pe acestea le cercetezi cu lăudabilul gând de a verifica doar una dintre judecățile deja emise asupra lor, de-ați substitui impresiile personale unora din acestea deja existente, sau în cazul cel mai fericit de a-ți forma unele în totul inedite, de a lua o atitudine. Sunt cărți pe care le citești cu indulgență, unele pe care le parcurgi cu dușmănie, altele pe care le frunzărești cu prea mare indiferență, în sfârșit, e sigur că se pornește la lectura unei cărți cu anumite prejudicii, cu anumite atitudini. Destule ingerințe. Din

contră, s'ar cere ca față de operă să păstrăm o anumită *distanță*, — ceace nu înseamnă răceală — foarte puțin sentimentală, cât se poate mai mult *a noastră*.

\*

Mi-a căzut în mână o carte cu probleme de sociologie, semnată cu nume româneșe, care a fost cândva proprietatea lui Vasile Pârvan. Conține atâtea notații critice, judicioase, comentarii marginale, sublinieri care evidențiază semne de exclamare sau interogare, lapidare aluzii ironice, însoțindu-se cu anumite pasagii, încât îți pune la dispoziție acest exemplar o mulțime de instrumente care să-ți ușureze lectura, nebănuite mijloace care să-ți ajute comprehensiunea. De sigur sunt rare spiritele deosebite, care îți desvăluiesc interpretări inedite și cooperează la descoperirea tuturor nuanțelor, pe care le poate ascunde materialul unei cărți și revizuirea migăloasă a bibliotecii unui astfel de spirit, ți-ar servi de bună seamă uimitoare revelații, prin aprecierile critice ce însoțesc subsolul sau marginea oricărei dintre pagini, îmbogățindu-le conținutul și clarificându-le părți obscure, aprecieri care fac să străbată până la noi, felul cum s'a procedat la lectura acelor pagini. Este o diferență incalculabilă aici, dacă ne vom gândi puțin la cărțile care rămân aproape noi, deși știi bine cu au trecut prin mâna cuiva, un spirit grosier, de unde au ieșit de multe ori cu pagini neatrinse; ce să mai spunem de indivizii care nu sunt în stare să-ți comunice o singură judecată critică, asupra unei oarecare cărți citită în grabă; care îți spun că le-a plăcut sau nu cutare carte dar nu știu singuri de ce. Dar în cazul acesta, aluziile ironice, batjocura camuflată și frazele de spirit, ale indivizilor de societate, n'ar trebui să se oprească numai la panoramele străzii și saloanele de modă.

ION ȘTEFAN

# E L E G I E

Nu ne mai unesc decât parcurile colindate  
Când ne era drag să le adunăm sub pleoape,  
Cum melancoliile amurgului,  
Din oglinzile moarte.

Inimile, aceste leagăne  
Spre care toate semnele se îndreaptă  
Turbură adâncuri în care  
Ochii nu pot să privească.

Aripi minunate de îngeri  
Coboară și azi cerul, ca în copilărie.  
Dar unde sunt nedumeririle de-odinioară  
Să ne plecăm fruntea pe apa lor vie?

GEORGE VAIDA



# C R O N I C I

## O A M E N I

### NICULAE CANTONIERU

Rândurile noastre nu vor putea umbla împrejurul spiritului lui Niculae Cantonieru fără să nu ezite. Căci a fost acest om atât de chinuit și prăbușit în suferință spre sfârșitul vieții sale, încât mâna noastră tânără nu poate desfacetoate în tunecatele și încărcatele hăițișuri spre a ne duce pe drumul de unde vom putea ridica în lumină figura limpede a bunului scriitor!... Ea rămâne uneori la suprafață, nedepinsă în a umbla cu suferința.

Celor cari l-au cunoscut le cerem iertare, dacă nu vom răuși un prea apropiat contur, argumentând că deobiceiul contururile se șterg, înnegurate, când pânza de lacrimi stăruie cu încăpățănare în ochii aplicați peste viața și opera lui Niculae Cantonieru. E o neputință față de care suntem cu desăvârșire dezarmați.

\*

Ca scriitor a fost prea puțin cunoscut. Stă mărturie indiferența aproape generală ce a înconjurat vestea dispariției sale timpurii. Îmi place să-mi imaginez ființa spirituală o scriitorului trăgându-se după moarte spre munții de brad și iubiți ai Brașovului, neîntovărășită decât de stolurile de ciori, semnul întunecat al toamnei.

Un drum de singurătate, identic cu acel străbătut în viață. Motiv care explică în parte neînțelegerea scri-sului său, căci atâta vreme cât a avut posibilitatea de

a mânuî tocul, s'a închis într'un turn de modestie și singurătate semn princiar al sufletelor alese, din care i-a fost groază să coboare, iar după ce puterea s'a scurs în afară, din cele trei degete cu care faci cruce și scrii, singurătatea i-a fost unicul prilej de delectare spirituală.

Judecat la o primă privire scrisul său se opune înțelegerii, alunecă pe alături, întunecat. Apropiind lentilele ochilor pentru o cercetare mai atentă începi să descoperi, râșoarele mici de aur care aleargă în dosul șirurilor, adunându-se, pentru ca la un moment dat să dea naștere la apa adâncă, tulbure și iute, din mijlocul căreia nu te mai poți salva. Incepând dela această impresie, globală, de forță înlănțuitoare, abia poți înțelege scrisul lui N. Cantonieru. Dar recenzenții și lectorii grăbiți n'au avut niciodată timpul necesar ca să se aplece peste o pagină semnată de Cantonieru, cu atenție deosebită. Și deaceia numele său a fost mai mult sau mai puțin cunoscut, circulând cu intensitatea pe care o merita și în respect numai între puținii inițiați și prietenii săi. Debutază târziu, după ce suferința s'a copt în dejuns în suflet, pentruca pe fondul ei întunecat să poată apărea și siluetele întristate ale eroilor literaturii sale, — refugiul cast — al orelor libere dăruite de boală. O activitate rodnică începută la „Brașovul literar” și continuată la revista lui „Frize”, desfășoară între anii 1931 și 1935 la Brașov. În acest răstimp publică o plachetă de nuvele „Intâmplări omenești” cu simpatie primită de cei ce au recenzat-o, și începe să scrie la două romane, amândouă neterminate: „Regimentul 3” și „Amintirile unui copil de familie proastă”. Tot ceace nu a fost transcris, a fost distrus de mâna scriitorului, înainte de moarte, datorită scrupulozității și respectului față de litera tipărită.

Caracteristica esențială a operei lui N. Cantonieru este *omenescul*. Un omenesc turburător, de esență sla-

vă, unic în literatura noastră. Eroii sufăr în nuvelele sale, și au o atitudine față de suferință identică cu cea a autorului lor față de viață — lung șir de suferinți. Ei știu să deguste suferința și să se alimenteze din ea. Revoltele lor mor înainte de a lua trup. Uneori peste pagini trece un nesimțit suflu de fantastic. Alteori un sensualism crud și stufos, dar de o sinceritate izbitoare, ridică crengile sale tinere cerând cu încâpățănare lumina adevărului. Și din toate rănile lor deschise, curge sângele resemnării și al bunătății... Dar cu adevărat creație epică Niculae Cantonieru face în romanele sale. Din fragmentul publicat în „Frize”, „Școala primară No. 2”, „Mahala deplină”, „Cantonul” sau „Bunica” se desprinde suflul epic, cuceritor, acela despre care am vorbit. Nici un rezid liric, nici o stângăcie care să măi amintească debutantul, ci numai linia dreaptă și gravă a epicului pur. E o tristețe adâncă, să te gândești că mâna care a creiat „mahalaua deplină”, cu o forță uriașă, acum nu mai este! BCU Cluj / Central University Library Cluj

Stilul colțuros și greoi, iată o preocupare de căpetenie a scriitorului mort. Smulgea cuvintele la rând, din pagini, și'n nenumărate corecturi, până când afla expresia justă. Era preocupat de gâedul echilibrului și al simplității până la obsesie. Minunat exemplu pentru prietenii mai tineri, ce mănuesc în proză material liric. Moare în vârsta de 31 de ani, înainte de a fi putut da ceva consistent cu adevărat. Dar e sigur că dacă ar fi trăit, ar fi dăruit literaturii românești singurele romane ale suferinții tăcute și-ale mahalalelor dunărene asemănătoare celor lui Gorki sau Dostojevski cu cari are vădite afinități.

\*

Ființa sa lumească nu poate fi ruptă din cadrul pur al Brașovului. Ea trăește în amintire, alături de cei câțiva prieteni, scriitori brașoveni, înaltă, cu o pălărie cu boruri mari, mai târziu schimbată, când a avut bani, cu una nouă, comună. Dintre cei cari se îndeletni-

ceau cu scrisul, toți tineri, din Brașov, singur Cantonieru ajunsese o maturitate și-a gândului și-a scrisului. Era respectat pentru vârsta sa dar mai cu seamă pentru talentul viguros pe cari ei îl simțeau în omul cu care stăteau de vorbă, se plimbau, sau povesteau inofensive glume. Ei niciodată nu vor putea uita ființa fizică a scriitorului, înaltă, cu un cap mai înaltă ca media, figura palidă, ochii negrii și vii, pasul rar, legănat, trecând fantomatică pe străzile Brașovului. Nici râsul ironic, nici glasul, dar mai cu seamă continua aplecare spre stânga la fiecare două minute pentru ca să arunce odată cu saliva o parte din viața sa. Se va vorbi odată de aceste timpuri care nu pot fi evocate la un răstimp așa de scurt, mai târziu, când fiecare amintire va fi o floare pentru mormântul prietenului drag care și-a împlinit viața sa vâjnoasă și caracterul drept cu tulpinile fragede ale vieților prietenilor tineri.

Cantonieru a urât cafeneaua, cancanurile, aranjările peste noapte. Deacea a și plecat dela „Brașovul literar“ unde nu se putea acomoda eu atmosfera și tot pentru acesta a făcut să apară „Frize“, publicație curată, dreaptă, poate cea mai curagioasă publicațiune de literatură pură din anii 1934—1935. Acolo spiritul său a avut câmp liber și prieteni cari să-l înțeleagă, să-i cultive și să se adape din acest spirit. Uneori să-l completeze iar alteori să-l înfrâneze. În curajul și setea după dreptate a stat și viața și moartea acestei publicații.

Un profesor, necunoscut traducător din Sibiu, face așa fel încât pune capăt scurtei și vijelioasei existențe, câteva luni înaintea morții creatorului ei adevărat.

\*

Suferința sa, mai cu seamă, nu poate fi evocată. Tuberculoza o contractează cu opt ani înainte de moarte. Ca ofițer nu poate sta în armată atâta timp cât cavernele stărue să rămână deschise și deacea este pus în

retragere în luna Septembrie a anului 1934. Dela această dată și până în August, adică aproape zece luni de zile nu primește nici un leu, dela statul pe care l-a servit aproape o decadă. Actele de aranjarea drepturilor la pensie aleargă dela Ana la Caiafa, niște camarazi de promoție, ajunși însemnați pe la nu știu ce direcție din M. A. N. nu grăbesc deloc, oricâte strigăte de alarmă le trimite bolnavul dela Brașov.

În altă parte am căutat să redăm mizeria neagră în care s'a sbătut Cantonieru în tot acest răstimp de zece luni. Iși întrebunțează niște mizerabile economii din care se poate hrăni cu 2-3 ceaiuri pe zi, fiecare cu două cornuri și din când în când câte o friptură. Tuberculoza e acum ca un copil nesupravegheat de părinți, făcând din el, omul înalt de altădată și gras, un schelet întins în pat, ce trăia numai prin ochii vii, negri. Prin ei și atunci când flăcăra dintrânșii se stingea, se putea ceti gândul resemnat: la toamnă, da, la toamnă totul totul se va sfârși!

Stătea toată ziua întins pe o dormeuză mai scurtă ca el și din cauza că picioarele atârnav în jos, i s'au umflat într'o bună zi, obligându-l să se îngrijească alte două săptămâni și de ele. Se încheia la nasturii dinapoi ai bretelelor, atât ajunse să slăbească, iar când se ridica în picioare, șira spinării căpătase în partea de sus o curbură ce dădea trupului său înalt un aer de definitivă bătrânețe. Asistența medicală i-a dat-o gratis medicul doctor Sonea din Brașov, ce mai avea în grijă și alți bolnavi sârmani. Când a părăsit Brașovul, depe fereastra vagonului încărcat cu fum, se mai vedeau munții, Tâmpa. Ochii săi până o clipă cutreerați de lacrimi, dar poate a fost numai o părere; căci imediat a spus neîntrebat, asigurător: ne mai întâlnim, nu-i așa? Și-a întins pentru ultima dată mâna lungă, osoasă și albă cu un gest trist, descurajat. Ea vorbea mai clar decât ori ce asigurare: „tu mai crezi? Eu nu!” N'a apucat

mijlocul toamnei. Era o Duminică senină, 13 Octombrie, cu un soare blajin ce-și tremura lumina pe spatele turbure al Dunării. Depe malul bulgăresc se fluturău îndepărtatele cețe ale altor munți, în semn de adio. Atunci se săvârșea Cantonieru, undeva într'o mahala din Giurgiu, pe un pat părintesc. Iar prietenii săi, la ora când sufletul i se despărțea de trup, împrăștiți sub zece zări, descoperau poate semnele vieții în vârsta lor tânără. Niciunul n'a putut să-i vegheze ultimele clipe, niciunul n'a putut fi la capul lui cu creștineasca lumânare în mână ca să asiste la trecerea răsufului său ultim pe deasupra, pe Brașovul îndepărtat și scump, în mijlocul celor pe cari i-a iubit și de care a fost îndrăgit.

Când a murit mai avea în piept, un plămân cât un pod de palmă.

Și trebuie amintit strângându-ne pumnii, că numai cu puține luni înainte S. S. R. distribuise maiorului Octav Dessila pentru noroaiile sale literare câteva mii de lei și o sumă identică lui Horia Furtună pentru niște amintiri pariziene.

\*

Prietenii pregătesc, postum omagiu, un volum care va cuprinde nuvelele cele mai reprezentative precum și fragmentele de roman cari au rămas nedistruse. Cartea va fi precedată de un studiu critic complet, privind omul și opera.

Va fi semnul deplinei frății și în afară de această, un omagiu pe care viața totdeauna l-a refuzat, sub orice formă, celui ce s'a numit pe numele său adevărat Niculae Niculescu.

TEODOR CHIRU

## O AMINTIRE DESPRE MAESTRUL NOTTARA

Const. Nottara a plecat dintre noi, să facă o ultimă călătorie. Acum doarme somnul pământului, sau poate urcă liliac printre florile cerului, prin volute de aer pur. Aci sfârșește destinul tuturor. Aci se închide cartea peste poemul marii treceri.

A scrii despre Nottara e greu, fiindcă trebuie să scrii despre artă în sine. Și totuși Nottara va trebui să aibă un biograf, un critic, o carte a lui, scrisă ca pentru un mare artist, ca pentru o viață trăită zi cu zi în ireal în decor, în imagini. La noi teatrul n'a ajuns încă o conștiință ci numai o distracție. Artistul e crezut un clown și nu un creator. Publicul nu poate crede că artistul care joacă pe Hamlet, Othello sau Ștefan Vodă, trăește, se consumă, tremură pentru noua lui viață.

Nottara a fost artistul conceput în cadrele cuvântului autentic. Viața i-a fost un dualism între realitate și scenă. Aceștia sunt artiștii adevărați.

Voi însemna aici o amintire despre Nottara, sau mai bine zis despre un spectacol cu Nottara. E în ea puțin romantism, puțină nostalgie copilărească după exotic, ca acolo între pânzele cu vopseli și palmieri.

*Nottara și provincia.* E și aceasta o temă. Și încă de mare însemnătate. Mai ales acum, de un timp, de când se discută mereu despre culturalizarea poporului, monotonia sterilă a orașelor de provincii și alte chestii la fel. Se observă că de multe ori provincia nu merge la teatru *numai* ca să se distreze. Se pot vedea în provincie spectacole serioase, recitaluri, conferințe, cu săli pline. Sunt în provincie oameni cari citesc, cari

scriu, care judecă, matur și serios. Și totuși trupele de teatru ocolesc provincia. Chiar cele mari, cu decoruri gata, cu ajutor dela stat, în turneu oficial, cu artiștiirecunoscuți. În schimb, vine *irezistibilul* comic Pizone, cu piese ca „Mitza Taxi“, joacă oribil, îți ia pardesiul din spate ca să-l dea unui actor să intre în scenă (așa scrie piesa) iar în antract, când te duci să-l iei, îl găsești pe d. Pizone certându-se îngrozitor cu fiscul, cu organele de afișaj și înjurând provincia. Totuși teatrele germane și ungurești, joacă aici opere câte două săptămâni în șir.

Maestrul Nottara n'a ocolit provincia. A iubit-o și i s'a arătat cu toată revelația talentului său. Noi l-am văzut pe o scenă de oraș provincial, cu decoruri minime, dar cu un public entuziasmat și febril pentru marea artă.

*Fata muzicantului.* A fost piesa în care l-am văzut prima oară pe Nottara. Eram copil încă, cu multă dragoste pentru vis și imagine. Numele maestrului trăia printre noi, elevi, la o școală secundară într'un oraș de provincie, cu platani mulți pe marginile străzilor. Adolescența scria țări noi, cu tot freamătul necunoscutului. „Fata muzicantului“ se înscria pe linia acestor creșteri. Subiectul, că atare, nu mi-l mai amintesc. Dar știu că Nottara juca un rol de tată. Un tată iubitor, care își găsește fata și pe care îl bucură această găsimă. Nu mai țin minte nici pe ceilalți artiști, puțini la număr, desigur pentru economii în turneu. Totuși această primă vedere a maestrului, celebritatea lui, jocul puternic, vocea vibrantă, persistă mereu, ca un tonic pentru călătoria de azi a poetului.

*Doamna cu trandafiri.* Abia s'a ridicat cortina și am simțit o mână pe umăr. O doamnă din rândurile prime îmi zice:

— Ține buchetul acesta. Urcă-te pe pianul de lângă scenă și când îți voi face semn, aruncă-l pe scenă. Urcă-te încet, fără șgomot. Nu miroși trandafirii



că-și pierd parfumul.

M'am urcat pe pianul negru, sub becurile aprinse, acoperite de metalul alb. Am apropiat buchetul de față și iarăși am auzit vocea ștearsă a doamnei din stal:

— Nu miroși trandafirii.

Maestrul n'a pășit în prima scenă, fiindcă am așteptat câțva timp pe pianul negru. Mai târziu i-am auzit glasul adânc și sonor. La un semn al doamnei din stal, am aruncat buchetul de trandafiri peste reflectoarele grele de lumină. Maestrul nu l-a ridicat decât mai târziu, mi se pare la sfârșitul actului. Când m'am coborât jos, în sală, doamna mi-a strecurat în mână o monedă. Și mi s'a părut că plânge. Își ștergea ochii cu o batistă mică.

Nu pot să știu dacă întâmplarea aceasta avea un trecut, sau era numai o dragoste pentru arta maestrului.

*Palermo.* Altceva nu mai e de scris. Rețin glasul maestrului, cald, unic. Revăd convulsiunile buzelor care șoptesc șters, magic, mișcat numai.

— Palermo, Palermo.

Era o viziune pentru alte ținuturi. Nostalgie după voluptatea exoticei, după coastele Siciliei calde și înflorite.

Palermo, Palermo.

Incet, șters, emotiv.

Două cuvinte care revin. Ele și chipul maestrului și buchetul de trandafiri acolo, la picioarele lui.

GEORGE POPA

## GIB. I. MIHĂESCU

O vară care spera să-i refacă sănătatea i-a fost fatală, iar un anotimp bogat în frumuseți dar plin de tristețe i-a curmat firul vieții, aceluia ce aducea o notă nouă în scrisul românesc, problema freudiană.

Cu Gib. I. Mihăescu, s'a stins nu numai omul

modest și de caracter ci și una din nădejdiile scrisului românesc.

Depe patul unui spital bucureștean, și-a încredința în întomnărea de afară sufletul, care s'a înălțat sus, sus de tot, pe aripi nevăzute, deasupra pământului în line ondulări, să-l poarte spre sudul visat de atâtea ori la gura sobei, lângă familia sa.

A plecat dintre noi. Ne-a părăsit pentru a se închide între cei patru pereți ai scrisului său, încredințându-și spre veșnica odihnă a pământului, corpul său măcinat de boală.

Cu toate acestea el va trăi între noi; atât în mijlocul celor ce l-au cunoscut, cât și a acelor ce nu l-au cunoscut de oarece oricând operile sale, unele perfecte, altele suferind de neajunsul inerent primului debut, ne vor aminti de el, de omul care nu și-a făcut din darul său trâmbițe, de oarece nici odată n'a alergat după acea glorie efemeră a publicității cotidiene. Omul integru, care a fost Gib, cum îi spuneau intimii, fugea de cântecurile literare închizându-se ca într'o crisaliadă în sanctuarul locuinței sale și de acolo privea cu dragoste de frate la înflorirea și desvoltarea literaturii, bucurându-se de succesul unora sau povățuind pe acei ce i se adresau, căci nu există om care i s'a adresat să fi fost refuzat de acest bun și generos.

A stat deoparte, închis în sufletul său cu care era într'o continuă frământare sufletească aidoma unui vulcan, și din care luptă au ieșit nuvelele sale: La Grandiflora, Vedenia, Femeea de Ciocolată, Rusoaica și Donna Albă, etapele unei ascendenți scriitoricești, din care se desprinde obsesia patologică a tensiunii sexuale.

\*

Noi, lanuriștii, delă această tribună, sguduți până'n adâncul sufletului, aducem salutul nostru celui dus dintre noi în plină ascensiune.

Prin moartea lui, literatura română atât de încercată în ultimul timp nu numai că a pierdut o figură prominentă, care-i nu-i putea face decât fală, dar a pierdut și pe omul de caracter care a fost Gib. I. Mihăescu.

MIHAIL AXENTE

# CĂRȚI

ION TH. ILEA: **Gloata**, versuri (Ed. Șantier) cu o prefață de Eugen Ionescu; GRIGORE BUGARIN: **Simfonia rustică**, sonete (Ed. fruncea) cu gravuri de V. Mihulin; ION MIUȚA: **Aseară am vorbit cu Dumnezeu**, versuri (Ed. proprie); DAMIAN STĂNOIU: **Pensionarii**, (roman) Ed. Ciornei.

*Ion Th. Ilea* e un om ciudat. Născut într'o zodie îmbunită, se răsârtește neogoit, luânduși de piept so-roacele. Altfel cu greu ne-am putea explica cum de-a cârnit pe lângă primul volum de poezii, fără să-și merindărească ua miez de urmă din minunatul „Inventar rural”. Căci „Gloata” al doilea volum apărut în editura Șantier ni-l prezintă prea unilateral. Autorul a greșit cînd a dejghiocat măsura posibilităților sale din profil omițînd din volum cele mai reușite și semnificative versuri.

E drept, poeziile din *Gloata* desvăluie un optimism îndesat, ceea ce poate constitui oricînd un pumn de vo-ință, nu însă și un sîmbure de pasiune. Și pe Ilea, ori cum am suci-o nu-l pasionează decît satul, cu toate tai-tele nimicurilor și rodurile lui. Numai aci se exprimă limpede, surprinzător de limpede și dulce, cu nuanțe ce te fascinează. Imaginile și atmosfera din „Inventar rural” au ceva din gustul rodului copt, năclăite de poezie, cu împletită și străfulgerată pasiune, deci adînci. În *Gloata* poetul citește vieața tălmăcind-o pe obrazul stîng, aplecat peste suferinți proletare, cu nimb de cunună umanitară, improprie. Imaginile se corcesc și se văduvesc de frumos. Mustul vital cu toată tendința poetului de-al a fișa, a secat pîrjolit de un simbol tematic. Iată ce-i lip-

*oitei* : strălimpezimea noutății pe care-o sorbeai din *Inventar rural* cu pumnul căuc uneori, alteori o așezai lumină cumișită în pleoape.

Nu vrem să spunem că versurile din *Gloata* nu impresionează. Ferească-ne sfântul. Ar însemna să afirmăm că versurile sunt lipsite de emoție. Și-am păcătui. Prea sunt pline cu vîrf de suflet ca săi-l contestatăm. Îndrăznim doar să constatăm —, că tocmai unde poetul caută prea vizibil să măînduplece a crede cu el și să strigăm împreună :

„Ura ! ... Ura ! ...  
Sus steagurile ... sus  
Peste-un veac care-a apus”

nu-mi pot îngădui să-l cred și să-l ajut. În aceste momente versurile lui încearcă scurte sărbeziri, din fericire nu prea dese. Mai degrabă mă lepăd și-i mărturisesc crezămînt cînd s'apropie de Murăș, să-și „arunce răbdarea și durerea cununată”. Dovadă că în acest material autohton, împlîntat, poetul se simte și el mai acasă. Ascultați-l numai în această simplă și sinceră spovedanie care ar trebui reprodușă întregă :

„M'ascultă flăcăi cu jarul în vine  
fete cu doru 'ncosișe, floare,  
din munți cetina bradului trimete suspine,  
cînt azi,  
Voi cînta și mîine,  
în mine țăraniî trăiesc cum lumina în soare”.

Sonoritatea și tăria cuvintelor simple te fulgeră cu plezne de foc și te mîngăe cu îndulcite luluiiri.

Adîncind și înoind experiența din „*Inventar rural*” cu un simț afund al pămîntului — al țaranului frate — și cu mijloacele de care dispune, ne-ar da un neîntrecut calendar al sufletului și pămîntului ardelenesc. Căci nimeni nu poate tăgădui frumusețea și larga viziune lirică de-o noutate izbitoare ca aici :

„Cerc pe spicul grîului  
Cruce'n drumul răului”

ori :

„Sufletul mi-l simt fluer pe buze”  
sau această deslușită înțelegere :

„Un sat întinde brațe rugătoare spre oraș.”  
Acolo uned ochiul poetului e nealterat de prejudecăți și sufletul slobod de socoteli încîrligate, emoția se încopcie, plină și pătrunzătoare.

Ioan Th. Ilea se integrează limpede între poeții, ardeleni: Coșbuc, Goga și Cotruș. Pecetea pămîntului local, tipărită în chip, s'a tradus de minune în evoluția lirică. În versurile lui, întîlnim un Ilea poet liric, plăpînd, pașnic și sfătos alături de unul vulcanic, brușos, amar, acru. Primul te îmbie la hodină al doilea la răzbeliște. Din partene, îl preferăm pe întîiul. E mai omnesc, mai real și prin aceasta mai etern. De altfel nesmintit se realizează și în *Gloata* tot acolo unde se slujește de elementele satului.

Cităm o bucată cu remarcabile însușiri și un desvăluit umanitarism, semnificative întregului volum :

„Durerile mele le scald în sînge  
și în zăpadă le arunc,  
Iarna asta plînge  
ca un prunc.

Din fabrici vin veșți întristătoare.  
Tăranii așteaptă cu ochii muiiați în rouă  
o stea călăuzitoare  
spre o altă lume nouă.

Atlantical și Uralul se'nțilnesc în mine  
Năpăstuite popoare zac în zibrelle  
Astăzi cine  
Se'ngrijește de ele ?

Intind mîna lui Ady peste țări supuse  
Esenin zîmbește cuprizînd pămîntul  
pe cîmpul biruinței ghilotine-s puse  
și șueră... șueră vîntul...

Dacă n'am cunoaște atmosfera în care a fost creată această minunată bucată și dacă n'am fi știut că Eseninul lui Z. Stancu a apărut ulterior, am fi avut motive să credem că elementele constitutive nu sunt proprii și originale.

Cu toate ironiile ce i se aruncă, Gloata lui Ilea rămâne proprie și fără influențe. E rodul pământului, care-a nituit pe poet în belciuge de lut binecuvântate.

\*

*Grigore Bugarin.* Sonetul implică o formă fixă. O îngrădire în care frumosul îl torni cu ulcica. Și cum poezia nu-i nici tehnică, nici făgaș de tiparniță, ne încumetăm să anticipăm debutului D-lui Bugarin un eșec. Prevede-ăm poeziei din sonetele tînărului debutant un gust înăcrit și ciuntit de frumos. Dar peste cincizeci de sonete — rupte ca niște lespede de jar — dintr'un imens cuptor cu foc, vin să ne risipească temerile.

Ne-am regăsit în sonetul D-lui Bugarin slobozi de prejudecăți așa cum ne-am dedat decînd am descătuișat belciugele satului apucînd rîscruci de drum și-am descălțat opincile rupte în călcîie, să încălțăm „păpuci cu piele de vițel“.

Creștem împreună cu poetul în poemele lui torturați de zodia întoarcerii la frățînii cu încălțăminte gurguiată ce rișcă în răgălii să trudească un druț de pită.

Ca o vână de piatră în inima pământului, poezia lui Bugarin taie în suflet o cută ce ustură. Verbul lovește, îi face părul măciucă, și imaginile dor ca un pumn hodinit în rărunchi. Și-am mai întilnit în sonetele lui Bugarin o nostologie după truda împrăștiată de peisagiul rural, cu picurări spre porți împădurite și mătani înduplecate pe leoitra cărului, în nopți cu iz de stele și depănări de amar pocăit sub plezne și sfichii de amnar.

Gr. Bugarin face notă aparte de cîntăreții comuni ai satului: La el peisagul copilăriei are acelaș decor îndulcit, ațîțat de reminiscențe dulci. Intoarcerea e plină de-un realism ce exclude gamele minore și face din „Simfonia rustică“ o mare melodie și întins cîntec pe un portativ pînă la orizont.

Amintirea se oglindește în strălimpezimi de ape cu luminișuri încremenite :

„Cum pot să uit un leagăn dulgherit  
De moșul meu și-ascuns în pod de casă  
Și vremea când nu am ajuns la masă ?“

sau :

„Ascultă : întoarsă-i vremea inapoi.  
Țin minte când m'a alăptat măicuța“.

Ia măi jos :

„Și mai tirziu, când mi-am fost luat străicuța  
La gît și-am mers în țarină la boi  
Ori în păduri cu turmele de oi  
Cîntînd cum cînta din clanet Ion Luța“.

Peisajul copilăriei, e bine conturat ; slugit de elemente simple, dar sinceritatea fiind autentică nu îngăduie ironii.

Intr'un teren dificil ca realizare, debutul lui Gr. Bugarin e un gest mai mult decît promițător.

Cîmpia Banatului și-a găsit în Grigore Bugarin un rapsod care înarmat cu simțămîntul și intuiția intimă a omului din partea locului, va dăltui pe lângă C. Miulerca, noi și mustoase poeme.

\*

*Ion Miuța.* Oscilația dintre real și fantastic, dezcumpănirea dintre intuiția scînteii divine și destinul omului, constituie, „materialul poetic“ a volumului de versuri cu sugestivul nume : *Aseară am vorbit cu Dumnezeu.*

Există în versurile lui Ion Miuța o impresie de înjugare metafizică subordonată elementului poetic. Excesul de întrebări fără răspunsuri diminuează emoția estetică. De aceea poezia e vlăguită și seacă de imagini. Cuvintele se împlîntă fără sonorități în auz, văduve de înțeles, pe alocurea neputîndu-se deosebi zona de lihidare dintre vulgar și poetic.

Citind aceste poezii rămîi cu impresia că banali-

tatea s'a prea încuibărit în aliajul acestui poet — care nu-i lipsit de talent —, poate unde s'a grăbit să rotungească un volum prin care a păcătuit silindu-se să-l scoată.

Căci altcum nu putem taxa această întrebare plasată nu prea a modestie :

„Mă vor cunoaște cei-ce vin în urma mea  
sau în veșnicia vremii — uitat mă vor lăsa !... ?

Remarcăm intuiția la care-a ajuns poetul — pornind dela concepția atât de justificată — că poezia e începutul și sfârșitul alfabetului metafizic, nu-i îngăduim însă și mijloacele cari nu l-au slugit.

Printr'o serioasă sondare a talentului de care dispune și muncind în mediul idelologic în care-a ancorat, întrevedem o afirmare rotundă.

\*

*Damian Stănoiu.* Repetarea motivului utilizat cîndva, scărmanarea unui subiect prezentat a două oră în alte haine și reeditarea personajilor într'o operă scriitoricească sunt prevestiri rele și un motiv de serioasă acuză. Dovedesc aceste incidente, un talent care și-a mîncat colacul și si-a rumegat osîrduirea.

Cu „Pensionarii“, noul „roman“ al D-lui Damian Stănoiu, am subliniat pentru a dousprezecea oră dezi-luzia pe care-am încercat-o cu „O zi din viața unui Mitropolit“ și „Camere mobilate“ în deosebi și cu toate în serie.

Dela „Călugări și Ispite“ opera de maturitate și strălucită afirmare, nu știm, îmbătăt de succesul material stîrnit de înoitele tirage, ori amețit de credulitatea editorilor și desmățul lectorului, nu ne-a mai oferit decăt maculatură.

Te uimește puterea de persistență a acestui scriitor care fără să-ți spue ceva, umple 300 de pagini și te doare orînduirea aceasta sucită, cînd operele bune sînt sistematic înlăturate de neîncrederea editorilor, numai



pe motivul că autorul „n'are nume”. E și acesta un criteriu de selecționare — ținându-se cont că cititorul nostru își recrutează „impresiile literare” la club, ori pe stradă, terorizat de reclama deșăntată dusă de cotidienele puse în slujba unui nepotism barbar, înscăunînd peste noapte noi celebrități. Cît despre revistele bune cari să-l informeze omenește, sau nu i-au căzut în mîină, sau n'a auzit de ele.

D-l. D. Stănoiu a apărut tot așa de surprinzător, numai cît, aluatul talentului era plămădit dintr'o autentică însușire. Insușire pe care-a subliniat-o în cele treisprezece cărți apărute vertiginos doar din cînd în cînd și'n pagini pe care dela „Călugări și Ispite” le poți număra pe degete. Lectorul furat de mlădierea „cuvîntului mijloc”, mînuit magistral, a descusut frumuseți netăgăduite fără să bănuiască văduvia și repetarea motivului reaborat.

Istrate Călinescu, eroul pe care-l întîlnim în „Pensionarii” alături de nevastă-sa, Cucoana Zoe, e scărmanat, sucit și răsucit, tălmăcit și răstălmăcit pe toate fețele, pînă la o respingătoare plictiseală. Intîlnim în acțiunea acestui „roman” — mai deprabă reportaj — acelaș schelet utilizat cu cîteva luni mai înainte în „O zi din viața unui Mitropolit”. Scris pe acelaș portativ, „Pensionarii” se alătură în plus eșecurilor ce-au lovit în acest romancier care-a pornit de mîină cu încrederea noastră.

E vina omului care s'a lăsat îmbătat de succes. Graba aceasta nu i-a fost a bună. Prea s'a întipărit pecet pe toate romanele sale, cari umplu vitrinele literare cu „firme noi” secundate de subtitlul „roman”.

Am cunoscut scriitori cari au paștîșat pe alții, dar să se paștîșeze într'un mod așa de crud pe ei însăși, nu!..

Romanele D-lui D. Stănoiu sunt simple paștîșări după altele scrise anterior și'ntr'o zodie mai norocoasă. Iată de ce nu mai pot suporta criteriile unei serioase analize estetice.

V. COPILU-CHEATRĂ

# G. M. VLĂDESCU: MOARTEA FRATELUI MEU

(Editura „Cugetarea”. Premiul Femina, Paris)

Dl. G. M. Vlădescu, este o interesantă experiență literară. Se lansează la o vârstă când alții s'au epuizat. E al doilea caz după C. Stere. Dar e aci și o explicație logică: epicul necesită o trăire, pentru a fi scris. Viața trebuie să fi intrat în om cu toate asperitățile ei, numai atunci poate fi comunicativă în epic. In caz contrar e insipidă, fără gust și fără rezonanță. Romanele d-lui Vlădescu credem că au un procent ridicat de viață proprie, aproximativ falsificată. Poate de aceea e agreabilă lectura.

In romanul menționat, autorul pledează pentru recunoașterea fatalismului, ridicat la o poziție echivalentă destinului. Increderea nesdruncinată în ceva scris, o fantomă care te duce de mână, prin toate labirintele vieții, fără un pas alături de destin, fără ca omul să încerce măcar o împotrivire, un exces de instinct, iată tema acestui roman.

Dl. G. M. Vlădescu a rămas un om. Și încă unul foarte autentic. Fiindcă teoria fatalismului s'a dovedit conservativă, ca o rocă, sau ca o lavă de vulcan. Nici o creștere în interior, nici o împotrivire pentru dărâmarea unui zeu cu principii vitale fixe, ci o continuă trăire sub tutoratul destinului. Și cu toate că mulți vorbesc de înfrângerea lui, nu se poate ști nici odată pasul care a rezolvat acest gând. Pentru că destinul e ca și moartea, neprevăzut.

Eroul acestui roman, caută tocmai o existență pe lângă destin, dar fără să o știe anume. Caută o viață spirituală nouă, ruperea unui tradiții. O mînă veșnic atentă însă, îl readuce pe drumul, scris undeva în cărțile destinului. Și eroul e un om care iubește foarte in-

tens viața și mai ales își iubește semenii, prietenii. Dar deși călăuzit de principii evolutive, trăește totuși *numai* prin trecut. Ceace e inadmisibil, fiindcă duce la ratare și te conservă unei epoci, fără o înțelegere și mai ales o prețuire a momentului. Tocmai deaceia rămâne extaziat în fața senzaționalului prezent în destin. Viața cere o cât mai grabnică adaptare la întâmplări. Cei ce nu se conformă, suferă efectele propriului lor extaz.

Tragismul vieții rezultă deci tocmai dintr'o anarhie, dintr'un dezechilibru între destin și voință. Brațele râvnesc spiritualități mai pure, emoții și intensități, destinul te aduce la plătitudine, la monotonie, la sterilitate. Dar mai rezultă și dintr'o înaltă, poate chiar exagerată sensibilitate. Sensibilitatea e emoția intensă în fața actelor, iar emoția continuă provoacă neurastenii. Iată deci geneza parțială a tragismului. Dar deosebim și al doilea fel de sensibilitate. Prima a fost de multeori naivă, prezentând tineretea și lirica. A doua e o *sensibilitate egoistă* și deci conștientă. Omul tinde spre perfecțiune. La unii e atât de accentuată aceasta tendință, încât ori cemică înfrângere, orice mică eșuare, care reduce personalitatea, fictiv chiar, provoacă o criză interioară, o conștiință a nimniciei proprii. Iată deci prezența unui egoism, produs al unei sensibilități exagerate care naște tragismul. În fond acest egoism nu e condamnat, el singur asigurând evoluția pe baza unei cunoașteri a potențialului energetic și a unei clare personalități, fiindcă auto-afișarea, supra-prețuirea, rețin lângă o personalitate dubioasă și aproximativă.

Eroul romanului d. Vlădescu se înscrie în toate aceste considerații asupra destinului. Trăește intens, suferă, rămâne extaziat în fața destinului, e senzibil, dar mai ales iubește oamenii cu mare pasiune.

În schimb — și e firesc, viața oferind și antiteze — găsim aici personaje cari se acomodează repede cu orice eventualități. Mai puțin sensibile, trăesc mai comun,



fără tragismul interior, care purifică și recunoaște divinitatea.

Stilul d-lui Vlădescu e limpede și frumos. Departe de variațiunile moderniste, dar cu atât mai ușor și mai comunicativ. Găsim uneori scene foarte sugestive, de exemplu exodul evreilor spre America, sau întâlnirea eroului cu Alexe, alias colonel Damiánoff, pe malul Iskerului.

D. G. M. Vlădescu a realizat în acest roman, o frescă de viață rară, care pe lângă fatalitatea ce o conduce, crede încă în marea și purificatoarea prietenie.

## RADU BOUREANU: FATA DIN UMBRĂ

(Naționala - Ciornei)

Acest poet care a scris *Sbor alb*, (în curs de nouă apariție) prezintă două nuvele realizate cu elemente lirice. Poetul n'a putut renunța la anumite mijloace de expresie, mai precis, la o anumită sensibilitate a cuvintelor. Totuși prin acest romantism formal, străbate ideea unei realități chiar imediate. E cel puțin impresia pe care ți-o dă Anatol, eroul primei nuvele.

Trebue să menționăm la Radu Boureanu o pre-dilecție, o înaltă pasiune chiar, pentru exotic, pentru cadru. Chiar și în volumul de poeme, am observat acest fapt. (Poema *Calul roșu*, banală, dificilă și romantică, dar sugestiv scrisă).

În aceste două nuvele autorul descrie flora dobrogeană, cu monotonia și culoarea ei deosebită. Anatol e tipul provincialului înăbușit, sclerosat de o imagine și o trăire aceaș. Spiritualismul se atrofiază, se închide. Devine vis și fantezie. Se caută atunci alt echilibru, un oarecare sensualism mort. Iată pe acest Anatol, umblând pe cheiu, așteptând zadarnic o navă care nu mai sosește. Aci e ratarea. Undeva, într'un pîntec de vas eșuat, găsește pe Catia, țiganca, sensuală până la poraxism. Plictisit de monotonie deplină, Anatol caută în ea tot exoticul altor ținuturi, toată fresca unor visuri nerealizate. Țiganca

șe antrenează serios în această nouă dragoste, încât gelozia o aruncă într'un cuptor arzând, la o fabrică de ciment.

Această mică tragedie poate reprezenta chiar un conflict de clasă socială. Recunoaștem însă la Anatol o mare tristețe interioară, ca după o mare deziluzie. Un fel de trecere prin destin, fără șovăire, fără instinct revoltat. Aceasta îl oprește de a interveni în gestul Catiei și nu diferența de poziție socială.

Prea multă acțiune nu are această nuvelă. Autorul a obținut un plus prin sugestiv, prin decorul încă ne-exploatat al ținutului dobrogean (aci ne aducem aminte de *Fuga lui Șefki*) și mai ales că în acest exotic a plasat câteva elemente de realism.

A doua nuvelă, *Ūstüne sau Colina goală*, (publicată mai de mult în *Azi*) are o și mai mare cantitate de exotic monoton și deci lipsă de acțiune. Ūstüne e aceeaș pasăre închisă între zări hotărîte, dar care nu așteaptă o navă spirituală. La ea tristețea e organică, e o tradiție a pământului. Fata idealizează colina goală, cu multă superstiție și emoție. Și nu știe de ce. Nu ne putem imagina un filon subconștient în acest fapt. Dar pe colină există moara lui Sinka. Și Sinka iubește pe Ūstüné. E personagiul cel mai interesant dintre toate. Bătrân, dar nu epuizat, clocotitor de o tinerețe conservată în singurătatea locurilor, nu are pentru Ūstüné o patimă numai sensuală, impudică, proprie senililor, ci o iubește tăcut, cu o mare mulțumire pentru acest sentiment.

Ūstüné, măcinată de tristețe, se amestecă undevă cu vegetalul ierburilor și Sinka rămâne clocotitor, lângă destinul pervers.

Radu Boureanu are preferință pentru exoticul autohton, puțin exploatat. Așteptăm romanul anunțat „Enigmaticul Baikal”, pe care îl bănuim mai vast și cu mai mult epic.

# NICOLAE BUCUR MÂNĂTORUL: GENȘ BUCURORUM

Despre acest poet n'am auzit încă. Fără nici un prealabil apare într'un volum, destul de compact cantitativ.

Poezia aceasta e abruptă, abundentă în imagini, pe alocuri chiar riscantă.

Interesant la acest poet, e colorata frescă de elemente poetice, din care încearcă o zidire lirică. O combinație de romantism ratat, cu o realitate sugestivă, (*Pepenii și altele*) cece denotă că talentul chiar dacă există, nu e localizat în adevărul lui cadru de creație. Poartă, acest autor, un mare interes pentru exotic, dar numai ca viziune geografică, nu însă de o anumită adâncire lirică. Această poezie poate satisface o adolescență oarecare, naivă, nu poate rezista însă unei serioase critici.

Mai suferă această poezie și de o mare influență argheziană. În verb mai ales. Găsim și o pasișă după *Fluturile* de Lamartine (p. 50) cece credem că e neserios, chiar pentru un debutant.

Există câteva inspirații care rezistă. Una e *Fecunditas*, o inspirație a solului și *Cerșetorul stelar*, alegorie pentru viața poetului, din care cităm:

Și-a luat bățul din colțul cerului  
Și a purces în sus pe țârie,  
Stelele scoteau capul pe ferestre  
Și făceau în urma lui veselie.

Dacă Nicolae Bucur (fără *Mânătorul*) ar fi mai puțin difuz și dacă ar căpăta o liniștire a expresiei, o debarasare de influențe, cu o inspirație localizată chiar într'un exotism, dar mai apropiat, ar fi o promisiune.

Estetica acestui volum, respectiv tehnica, e în minus. Poezia e un bibelou, un lux. Ca să satisfacă, trebuie expusă artistic, altfel pierde ea însăși din valoare.

GEORGE POPA

## DE VORBĂ CU PICTORUL IORGULESCU-YOR

În vâra trecută, treceam într'o zi, eu și Mihail Axente, prin piața Regele Ferdinand, când Axente se întoarce și zice :

— Uite pe Yor.

Știam că d. Iorgulescu-Yor, pictorul de vaste surse artistice, este la Mediaș. Axente îl cunoscuse cu câteva zile înainte, după ce apăruse în *Lanuri* o reproducere după una din pânzele maestrului.

Iorgulescu e un om mic de statură. Poartă, dacă vă interesează, niște haine subțiri, kaki, n'are cravată (e și cald) și fumează țigări „Plugarul“. În vârful capului se conturează o lună în perspectivă, pe care încearcă mereu s'o acopere cu fire de păr. Incolo, nimic deosebit. Ba da, pantalonii sunt foarte originali: jos, spre carâmb, se strîmtează și se închee cu nasturi.

Stăm la Corso, în față cu trei halbe de bere și constat că d-lui Iorgulescu nu-i place berea de butoi :

— Mai bine era un vermouht.

Cum discuția promitea să devie interesantă, încerc să notez câteva crâmpeie.

— *Unde ați învățat și al cui elev ați fost ?*

Am învățat la Paris. Am fost elevul lui Otton Friez, dar atât. Fiindcă am studiat mai mult cu mine însumi.

Axente intervine :

— *Lucrați într'un stil anumit ? Ce ziceți de pictura flamandă ?*

Nu mă integrez în nici o regulă. Lucrez cum îmi dictează instinctul. Să știți, pictura asta mă otrăvește mai rău ca o femeie. Cât despre flamanzi, de ce să ne întoarcem la cei vechi ?

— *Ce părere aveți despre pictura noastră mai tânără ?*

Destul de bună. Uite, chiar în comparație cu francezii, nu suntem, desigur, mai superiori, dar mai buni. Ei au însă capi de școală și formează curente. La noi găsești, sever judecând, vreo 15-20 de pictori buni, între 25-40 de ani și dacă ești puțin mai indulgent, încă alți 20. Imi place dintre tineri, *Ghiață*, singurul pictor care miro a se a pământ românesc. Are în pictura lui însușirile poporului dela țară. E un adevărat pictor român. Dealtfel tineretul bun e neglijat de către forurile competente. Ar trebui să existe aici și un interes patriotic. Tineretul este bun numai pentru speculă de glorie: când se fac expoziții în streinătate, se trimit elementele cele mai bune, iar laudele le culeg organizatorii, în detrimentul artiștilor.

— *Cum vă plac ilustrațiile lui Mac. Constantinescu, la „Horia” de Cotruș?*

Nu le-am văzut. Dar Mac e un rafinat decorator, nu însă un sculptor. Incolo un om de mare gust.

Axente intervine cu întrebarea lui favorită:

— *Păreră Dv. despre literatura actuală?*

Făcând o comparație între pictura și literatura noastră dela război ncoace, găsesc literatura mult inferioară artelor plastice. Și când te gândești că scriitorii își fac un palat al lor, iar artiștii privesc.

— *Ce autori citiți?*

Citesc cărți din care pot învăța ceva, respectând proverbul *timpul e bani*. Câțiva francezi, iar dintre români pe Arghezi, Aderca și chiar Adrian Maniu, dar pe acesta numai în versuri.

— *Ceva despre cea mai tânără literatură.*

E slabă. Dar notează că susțin asta probabil fiindcă nu sunt de meserie.

— *O comparație cu occidentul?*

Nu ne ținem, desigur, la pas. Când am venit din Franța, mi-a fost destul că văd o reprezentăție la un teatru mare, ca să nu-mi mai trebuiească nici opere, nici dramă, nimic. Admir la noi activitatea d-lui Gusti, cu școlile sale. A avut salvatoarea inspirație de a se înconjura numai de oameni excelenți. Să știți că nu e deplăsat cuvântul.

Chiar publicul s'a cultivat. Înainte vreme cumpăra bucăți de Verona, sau alte năsbătii cari plăceau ochiului, nu însă judecății ochiului. Astăzi se cumpără la expo-



ziții, numai pânze bune. Nu se mai înghit mediocrități. Totuși se găsesc oameni suspuși, cari nu înțeleg prea multe. Ascultați numai o anecdotă. Poți s'o dai în revistă. Ci că în epoca crizei financiare mondiale, o doamnă din înalta societate românească, ajunsese într'o jenă financiară apreciabilă. Se întâmplă că doamna era și amatoare de colecții. Ia într'o zi un Grigorescu din prima lui fază și se duce la ministrul artelor, să-l vândă. Intră în cabinetul ministrului: domnule Ministru, am aici un Grigorescu, din prima lui epocă, dela Fontainbleau, vedeți, am ajuns rău, aș vrea să vând tabloul și cred că D-voastră care vă interesați de artă, îl veți cumpăra. Dl. ministru scria ceva la birou și nu dădea atenție discursului. Doamna mereu Grigorescu în sus, Fontainbleau în jos, Grigorescu din prima lui fază, încât, deodată, domnul ministru binevoeste să-și ridice capul, se uită pe sub ochelari și zice enervat:

— În definitiv, să știm și noi, conică, de cine e tabloul, de Fontainbleau, sau de Grigorescu?

— *Cum se explică prezența lui Yor, după Iorgulescu?*

Acest amănunt își are istoria și partea lui practică. Când erăm la Paris, Francezii, îmi pronunțau numele în fel și chip, încât trebuia să mă ocup serios cu chestiunea aceasta. Mă plâng unui prieten cu care locuiam pe Montparnasse, care îmi zice:

— Ascultă, mă Petrică, știi că franțujii ăștia pronunță pe I ca J și pe Y ca I românesc. Și-atunci am ajuns la ideea să iscălesc Y-O-R. În ciuda burghezilor, am păstrat acest pseudonim de care mă leagă multe amintiri. Dealtfel chiar în persoana mea e prezent un fel de dualism: sunt altul în pictură și altul în societate. Când sunt între oameni am grijă de prejudecățile lor, caut să mă conformez și caut deci să am cât mai multe calități. E stupid, dar e adevărat.

*Un cuvânt despre „Lanuri“? (întreabă Axente)*

O găsesc într'un format foarte îngrijit și cu un conținut de mult bun simț. Imi pare rău că fac un compliment, dar e fără nici un interes. Aș dori să fie popularizată cât mai mult, fiindcă cei ce simt frumosul au să se regăsească în ea, iar celorlalți le va face o educație în acest senz.

Axente întreabă :

— *Știi de acțiunea noastră pentru ridicarea unui bust lui Ilarie Chendi la Mediaș? Care ar fi sculptorul cel mai indicat?*

Totul stă în funcție de bani. Pentru o sumă mare veți putea discuta cu Han, Medrea, Storck sau Puiu Anastasescu, care e un tânăr cu mult talent. Aceștia vă vor da prețul cu soclu cu tot, care va trebui executat după indicațiile lor, fiindcă dacă cineva îmi cumpără un tablou, eu vreau să știu și în ce ramă mi-l pune.

— *Ce zicești despre bustul lui Axente Sever?* (Ne întoarcem toți trei și îl privim)

— *Ăsta? E o nenorocire. Nu seamănă nici cu un bou, cu nici un animal, nici măcar cu un om. E un monstru pus pe un pedestal gri, care îți amintește de cimitirul Bellu. În scobiturile ochilor or să-și facă vrăbiile cuib. Pușcariu, autorul, am auzit că e doctor; dacă e adevărat, ar fi bine să-și vadă de meseria lui, fiindcă arta nu se doftorește cu nimic, numai cu bun simț. Aoleo, ce-or să-mi sară ăștia în cap când vor citi!*

— *Ce-ați pictat la Mediaș?*

Mai nimic, că m'au speriat copiii cari veneau peste mine, viitoarea generație, care se uita că mâța'n calendar. (Noi știm însă că a pictat biserica Franciscană)

— *Și acum, o iscălitură pe acest interview.*

Dragă, nu iscălesc nici prostiile mele, dar ale altora.

\*

Acum, când transcriu aceste note, găsesc că răspunsul a fost prea prozaic. Dl. Iorgulescu nu e poet, căci de sigur ar fi răspuns altfel. De pildă :

Yor nu acordă semnături  
Decât numai pe... picturi.

GEORGE POPA

# CRONICA REVISTELOR ROMÂNEȘTI

## GÂND ROMÂNESC

(III, 11-12, Nov.-Dec. 1935)

Când în toamna anului 1933, „Lanurile“ au pornit cuvântul aurit al holdelor sale, Ardealul cântăria greu în ce privește scrisul.

O mulțime de periodice, unele mari, altele mici, modeste găze în acest conglomerat, sburau, se încrușișau pe întregul plai și entuziasmul tinerilor scriitori de atunci era la culme. Timpul a adus însă limpeziri.

Astăzi, după svârcolirile de atunci, constatăm cu regret, că mai toate au dispărut.

Dintre revistele așezate în albia lor și care și-au format un crez din cuvântul scris, este și „Gând Românesc“, una din bunele reviste ale provinciei Transcarpatine.

În revista dela Cluj, se întâlnește un crez de naționalism care-i face cinste. În acest număr d. Ion Chinezu, conducătorul acestei reviste, ne pune sub ochi în 12 pagini semnate de D-sa, un documentat rechizitoriu, în „Literatura Uriei“ — Cazul Daday —, aplicând o meritată palmă „zarvei revizioniste“, acea acțiune deșantată și fără rușine, trâmbițată pe toate căile de către Budapesta revizionistă, care a făcut și face atâta zgomot pe așa pretinsele barbarisme, propagate și alimentate atât de alți cât și de acel *Daday Lórant*, pašnicul cetățean în aparență, care de atâția ani mănâncă „pita“ acestui câine de „valah“, pentru ca pe urmă să-l împoaște cu băloșenia ființei sale, sub pseudonimul de Székely Mozes, până la ultimul rând al stupidelor sale cărți *Naufragiul* (Zátony) și *Joi* (Csütörtök).

Această replică documentată este venită la momentul oportun, precum binevenite sunt sancțiunile aplicate acestui defaimator, care în șovinismul său uită, după cum spune dl. Ion Chinezu, că :

„O națiune nu poate fi nimicită și nici înjosită

prin strâmbături de pamflet și de ură și inferioritatea sau frivolitatea acestui soi de literatură se demască cu cruzime, mai curând sau mai târziu, prin evidența faptelor”.

Din rest remarcăm pe St. Bezdechi (Horațiu și Ovidiu); T. A. Naum, (Horațiu); Nicolae Laslo, (Horațiu în literatura română) toate închinare poetului care și-a cântat în „Ode”, acum două mii de ani, concepțiile sale filosofice, morale religioase și patriotice.

Un fragment din romanul „Fără limită”, al d-lui Victor Papilian, pe care l'am dori cât mai curând în vitrină.

Alex. Dima, luptătorul dela Sibiu, ne dă o întreagă serie de descoperiri în domeniul folcloric (Zăcămintele folclorice în lirica noastră contemporană). Apoi, Neculai I. Popa, scrie un judecat studiu de istorie literară, (Intre poeți și critici.)

Versuri semnează: M. Beniuc, Gherghinescu Vănia, George Dumitrescu, George Fonea, precum și Ion Moldoveanu, bolnavul din sanatoriul „Săvădisla” care depe patul spitalului, scrie aceste versuri:

BCU Cluj / Central University Library Cluj  
„Tristețea cade ca o ploaie în amurg

Peste arbori, peste oameni, peste burg.

(Tristeți în burg)

MIHAIL AXENTE

## F A M I L I A

(II, 7-8, Noemvrie, 1935)

Să ne îngăduie d. Samarineanu exprimarea unei nedumeriri și să-i spunem oblu, că *Familia*, care nădăjduiam să fie *tancul literar al Ardealului*, e deochiată de cele mai cosmopolite condee. E drept, acest fapt nu poate constitui un motiv de acuză. Dar nu-i mai puțin adevărat, că pornită din coasta Ardealului, Familia adună scriitori cari numai ardeleni nu sunt. Să fim bine înțeleși. Nu înbutușim prin asta scriitorii consacrați cari își găsesc subiectul pârîndați pe străzile capitalei și cari pot să publice unde vreau. Facem doar o constatare care ne sare în ochi. Din „pepiniera aceasta de scriitori ardeleni”, sistematic cîrniți de publicațiile bucureștene, ne întîmpină

aceș văduvire de îngăduială în paginile revistelor mari ardelenesti. Familia n'a căutat să dejghioace pe nici unul. D. Samarineanu publică scriitori bucureșteni și nu vede că aceștia îi dau ce au mai slab, ca o desconsiderare pentru paginile ei.

În acest număr remarcăm numai pe Ovidiu Papadima în articolul despre Bărnuțiu, I. Agârbiceanu, Victor Papilian și Tudor Vianu. C. Ardeleanu se întoarce la di- buirile începutului. Pe Mircea Eliade, îl surprindem foarte grăbit. Eseul prezent e un certificat dat provinciei, care poate înghiți și sarmale cu păsat.

Cronicle bogate semnate de Octav Suluțiu, G. A. Petre și alții.

## J U N I M E A L I T E R A R Ă

(XXIV, 10-12 Oct.-Dec. 1935)

Incepem prin a remarca studiul dlui Valentin Al. Georgescu: „Încercarea de a reconcilia poezia și iubirea cu Dumnezeu.“

Dl. Traian Chelariu semnează un ciclu de poeme „Aur vechiu“, care amintesc uneori neuitata sa lirică din *Exod*. O schiță veche semnează I. Biberi. Ion Ștefan se remarcă limpede și sugestiv, nu atât de reușit însă în proza prezentă, ca în alte eseuri publicate.

Cronici și însemnări din belșug. Nu ne place însă unilateritatea. Prea des locale și fără relief, pentru ca revuistica să fie complet ignorată.

V. COPILU-CHEATRĂ

## CRONICA REVISTELOR STREINE

ERDÉLY HELIKON

(VIII, 9. Noemvrie 1935)

Acest exemplar se deschide cu un articol de Kós Károly, redactorul revistei, care scrie despre „Kalevala“, epopeea poporului finlandez, cu prilejul a o sută de ani dela prima ei apariție. Face întâi constatarea că „trăim

moda jubileelor“ care a început să aibă miros de prăvălie și de propagandă. Această intensitate a amintirii e adeseori nejustificată și prea mult prețuită, de multe ori nu amintirea fiind scopul în sine ci mai mult sărbătoarea, bancheturile, toasturile, în sfârșit moda.

Centenarul „Kalevalei“ merită însă o dreaptă atenție. E una din marile epopei ale lumii, e conținutul sufletesc al unui popor. Suntem deci pe linia unei inspirații autohtone, poporane, cu pitorescul locului scris în pagini, imaginea Finlandei primitive, contactul nemijlocit al omului cu pământul.

Prin apariția *Kalevalei*, acum o sută de ani, când viața finică se sufoca între două puteri, Rusia și Suedia, arată cu atât mai mult bogăție sufletească și tenacitate. „Prin *Kalevala* zice autorul „poporul finlandez a îndrăsnit să ceară din nou totul și a căpătat tot ce o națiune poate cere dela destin: libertatea“.

Constatăm la Kós Károly o alunecare spre afecție spre sentimentalism, acolo unde compară și găsește mai trainică existența *Kalevalei* decât a epopeelor eline, cu compoziții reci și logice. Elaborată de un suflet colectiv, deci cu atât mai adevărat, *Kalevala* poate căpăta și această semnificație.

Intre alte lucruri remarcăm nuvela „Contesa Elvira (Elvira bárónő)“ semnată de Wass Albert, o bucată plină de acea apăsătoare nostalgie a trecerii vieții și a așteptării continue.

La cronici, I. Szemlér Ferenc, interpretează poezia lui Illyés Gyula, cu o deosebită înțelegere, definindu-l poet democrat, cu vizibile tendințe de răsturnare a valorilor. Despre ideologia acestui poet am citit mai de mult în „Antologia tinerilor poeți maghari“ apărută la „Nyugat“ în 1932, unde în prefață, Bábits Mihály îi reproducea un poem foarte transparent din *Trei bătrâni*.

La cronica revistelor românești, tot d. I. Szemlér Ferenc, se ocupă de articolul lui Grigore Popa asupra

transilvanismului, (Pagini literare, 15 Sept. 1935) făcând justă deosebire între țară ca extensiune geografică și sufletul colectiv cu tendință de împământenire. Cât privește înțelegerea și intuiția exactă a sufletului ardelean de către minoritari, recenzentul acuză pe autorul articolului de a nu cunoaște deloc operele lui Tamási, Tompa, Kós, Meschendörfer, iar din sufletul maghiar numai pusta și mândria turanică. Pentru o bibliografie cât mai bogată a acestei chestiuni, recomandăm un articol apărut în *Universul* (24 Noemvrie 1935) iscălit mi se pare de R. Seișeanu, unde se arată că îndemnul pentru căutarea unei liniști a sângelui maghiar într'un exod colectiv spre stepa originală, a pornit chiar din sânul Ungurilor.

GEORGE POPA

# I N S E M N Ă R I

BCU Cluj / Central University Library Cluj

## O A C Ţ I U N E Ş I U N C R E Z

Două primăveri și tot atâtea veri s'au perindat peste rodul lanurilor.

Unii sceptici de încercarea noastră, ne-au privit de sus. Alții cu încredere.

Și peste toate, cei câțiva tineri, au luptat, și-au dăruit rodul minții lor, revistei, născute dintr'o absolută necesitate de cultură pe vechile tărâmurile ale Medeei-romane, atât de neglijată în această privință de așa zișii ași ai culturii locale.

Putem privi mândri în urmă, deoarece „*Lanurile*“, așa cum s'au prezentat până acum, au trasat o dâră luminoasă în această parte de țară și au pus și ele o pietricică, alături de suratele ei depe întinsul plai transcarpatin, la stema literaturii ardeleni post-belice.

Dârjania noastră într'un oraș fără tradiție literară,

a svonit și pe meleagurile Târnavei-mari, glasul surlelor, născând o tradiție pur românească, care nu se va opri aici, ci an de an va fi transmisă de alte generații.

A fost greu începutul. Și acest început a apăsător pe umerii noștrii cu pietre de moară, dar curajoși ne-am purtat calvarul zi de zi.

Se știe cum capitala ignorează svârcolirile provinciei. Dar, trebuie trâmbițat în cele patru colțuri ale „Capșei,” că provincialul în totdeauna a răspuns chemării sale, războindu-se cu indiferența nu numai a celor de aci, ci de multe ori a acelei capitale, plină de spasmele vițului și veleitților unor indivizi, cari n’au nimic comun cu poporul românesc și cari datorită unui imbecil de noroc, au putut pătrunde prin lingeri de picioare într’o lume meschină și intrigantă, căci trebuie știut, că un scrib al capitalei, angajat bugetiv — biet animal biped — ori cări ar fi el, n’ar îndrăzni în zilele noastre atât de grele de a se dedica unei idei, de a duce lupta sfântă a culturii fără capital, ci doar cu ferma credință și dragoste de frumos, unde pe lângă munca intelectuală, provincialul, își rupe de multe ori din sudoarea frunții.

\*

Odată cu căderea pufului de vată al cerului, „Lanurile” intrate în al treilea an de muncă rodnică, își iau zborul pe unul din acei fulgi imaculați ca și sufletele noastre, să ducă tuturor cuvântul nostru poleit în aurul curat al gândului pur.

A fost nu numai o imperativă poruncă de a arăta străinilor de aci că românul ori unde ar fi e capabil de a se război și apune bazele unei tradiții, în mijlocul maselor compacte de minoritari, ci și dragostea de acest biet popor blajin, însetat de cultură, dar ținut sub obroc.

Că am reușit sau nu, vom vedea! Crezul nostru însă rămâne și va fi propagat mai departe atât de noi, cât și de alte generații de tineri, fie dela aceeași modestă tribună, fie dela alta mai mare.

MIHAIL AXENTE



## PREFATĂ LA POEZIA MOȘULUI

Moșul e călit într'o sforțare trudnică. Se târăe prin lume îmbulzit în calcule de existență, cu moartea la încrucișări. Tace, rumegându-și gândurile. În răgazul disperării, când cuțitul s'a'implântat până'n prăsele, se apleacă peste fapte mușcate din viața trăită cu vîrf și îndesat. Iată dece, eroii moșului nu sunt nici poeți, nici romancieri, nici chiar esești agățați de disperare, ci făptași grunțuroși, dar strălimpezi de gând. Obleața brazilor împlîntați în aluat de peatră, le-a ridicat fruntea — încrustată de chipul amarului — de-un lat de mîină peste creștetul poeziei, în realitate. De aceea, luna, stelele și luceferii au rămas niște bumbuște încopciate pe foi de bazalt, fără traducere în *cîntări*. Dulcegăriile nu i-au prins, fapt explicativ sărăciei de exprimare în creații. Sămîntă pentru cei culți, n'a avut de unde picura. În trudnicia lor colîndată — poeții anonimi, moșii ostoiiți — una știu și de una se țin. Într'un ritm repetat tragăună:

„A plecat moșul la țară  
Cu cercuri și cu ciubară”

Acelaș ritm de trudnic îndemn, azi și mîine și poi-mîine îl șoptesc murgului:

„Hi! la deal și hi! la vale  
Că n'am ce-ți da de mîncere.”

Vremea mașteră a împetrit în moș graiul, de aceea tot cîntul s'a concetrat în *tulnic*.

Eri *tulnicul* exprima dureri fără drept de înfătoșare. Azi — ca și eri — *tulnicul* împărtășește dragostea ivită prin maietori, tragăună durerea așteptării celui plecat în țară și rotungește prin melodii de bucium — fără motive grăitoare — întreg tumultul rumegărilor lăuntrice.

Tulnic și cînt, dragoste și poveste, poezie și mizerie, năcaz colîndat pe uliși fără capăt, iată chenarul vieții tescuită în bolovăni și cremene.

Insă porțile închise n'a avut cine le dezăvorî. Muritorul de rînd, tînjește la poale de munte, seninul necuprins. *Taina*, împlîntată în colțul fără fuștei — ce se odihnește în poala lui D-zeu, — se scadă goală în lumina apelor limpezite de mîina celui de sus. Numai munții dau mîina cu Dumnezeu.

Poezia moșului e poezia gândului împietrit și-a cuprinsului nedăltuit. E truda cioplită în mers durut prin țară și lacrimă strugită pe gene de molift cioplit.

Cîte lacrimi a dus cu el Arieșul?!

V. COPILU-CHEATRĂ

# AVRAM IANCU ȘI FATALITATEA ÎN ISTORIE

(Pe marginea lucrării lui L. Blaga)

*Oamenii Mari* reprezintă o complexitate de calități, ce se contrazic. Mai bine zis, prin gândurile și acțiunile lor, ies din aprecierea comună. Constitue o lume aparte, în care nu poți pătrunde fără un aparat special, — apanagiu al unei elite.

Dece a fost învins Napoleon la Waterloo? Ludwig conchide: de bătrânețe. Dar, bătrânețea începe dela un anume punct? Dece s'a manifestat tocmai atunci? Napoleon era doar tot Napoleon. (Era calcul). În condiții similare, pus înainte de data fatală, ar fi reeditat celelalte victorii de mare răsunet. Dece, totuși, Napoleon, întruiva lui Napoleon, a încetat de a fi Napoleon?

Există în istorie, o fatalitate stupidă. (Stupidă pentru noi) Creațoare și ucigătoare de destine. Saturn care își mănâncă proprii fii.

Avram Iancu a fost omul vremii. A venit *chemat* să *făptuiască*. Un geniu l-a călăuzit. I-a ajutat. Apoi l-a răpus. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aceeiași fatalitate stupidă.

Ceace Avram Iancu n'a văzut, ceace vedea toată lumea, ceea ce i se pusese în vedere, că anume *Impăratul nu e sincer?*

Putem răspunde:

Avram Iancu n'a fost un geniu politic. El a fost un *artist* inspirat, fără intuiția realității. El a venit *chemat* de o putere înafară de el. Pulsul vremii l-a prins din instinct. *Fapta* lui era logodită cu el de dincolo de leagăn. Înafară de faptă propriu zis călca pe teren strein.

Dar mai există și o altă explicație. Ne-o dă L. Blaga:

— „Impăratul, dacă nu și-ar ține cuvântul, n'ar mai fi Impărat!”

Și iată domeniul în care se plimbă eroul nostru. O lume morală, vai, așa de îndepărtată vederilor noastre. (Parcă nu vorbește un om pământean). El, însă, crede în ea. Și când realitatea i se desvăluie așa cum *nu a crezut-o*, eroul care se consumase odată cu fapta, cade.

E căderea grozavă, dela ideal — pentru el normalul —, la realitatea noastră cotidiană: există și Impărații mincinoși.

Dar, considerațiile de mai sus, nu cad nici cu această, a doua explicație.

Prin ea, însă, L. Blaga ne-a făcut un dar. Avem încă o chee pentru a pătrunde în misterul eroului nostru.

ION MOLDOVEANU

## SEMNIFICAȚIA LEGENDEI

I se atribue legendei, o atitudine retrospectivă. O întoarcere în trecut, sub semnul decorativ al amintirii. Ceva ce nu se mai poate pipăi, un simbol imaterial al unei existențe consumate. Concepția e falsă pe jumătate, iar legenda apare deteriorată de amintiri. În frumos sau urât, bun sau rău.

Noi tremurăm pentru o altă legendă. Pentru perfecțiunea vieții, cu infinita ei frescă de forme și imagini. Cine dintre cei ce au trăit numai un minim de tragism interior, n'au ajuns la concluzia că adevărata legendă e aceasta: marea și perfectă spiritualitate? După ori care mod primitiv de cunoaștere, inițială chiar, dacă omul posedă acea blestemată sensibilitate, tragismul intim apare ca o concluzie a mării noastre neputinți. Spiritualismul, adevăratul spiritualism, se vrea cucerit, adaptat la forme de viață, interpretat în toate sensurile lui posibile. Aci stă perfecțiunea și idealul uman. Atunci spiritualismul, acest spiritualism râvnit peste toate trecerile și efemeritățile, ajunge un simbol, o legendă. Deci legenda nu e numai retrospectivă, nu e numai amintire trecută, ci posibilitatea unei amintiri viitoare, cetatea liniștei sufletești. Spre această cetate pleacă azi poetul, cu toată conștiința mijloacelor, dar cu justificată intenție pentru o trăire lângă limpezile altitudini.

GEORGE POPA

## BIBLIOGRAFIE

**Cărți:** G. M. Vlădescu: *Menuetul*, roman Ed. III Editura Cugetarea, București. G. M. Vlădescu: *Moartea fratelui meu*, roman, Editura Cugetarea, București. Ion Sân-Giorgiu: *Lirica lui Goethe*, Editura Adevărul, București. Pr. T. Chiricuță și Pr. Gh. Butnariu: *Evanghelia, tălmăcită pentru timpul prezent*, Ed. Fântâna Daru-

rilor, București. **Pr. T. Chiricuță**: *Religia omului de știință*, Ed. II Editura Fântâna Darurilor, București. **Gri-gore Bugarin**: *Simfonia Rustică*, poeme, Editura Fruncea, Timișoara. **Dr. G. Cioran și I. Tenchea**: *Femeia la răscruce*, Editura Fruncea, Timișoara. **I. Th. Ilea**: *Gloata*, versuri, Editura Șantier, București. **V. Spiridon-ică**: *Oglinzi de vis*, poeme, Editura Pământul, Călă-rași. **Harlaambie Th. Țugui**: *Liane crude*, poeme, Edi-tura Insemnări, Dorohoi. **George D. Râncă**: *Imagini triste*, proză, Editura Insemnări, Dorohoi. **Moldov**: *Reper-toriu*, Editura Unu, București. **Martin Kutschis**: *E Beuresan*, teatru. Editură proprie, Tip. C. Feder, Mediaș.

**Reviste**: **Banatul Literar** (I, No 11-12) Caran-sebeș. **Buciumul** (III, No 8, 9-10) Brădiceni, Gorj. **Cru-ciada Româanismului** (I, No 35-51, II No 52, 53) București. **Catedra** (IX, No 1-2) Galați. **Darul** (I, No 1, 2) Mediaș. **Familia** (S. III, II, No 4, 5-6, 7-8, 9-10) Oradea. **Freamătul Școlii** (I, No 1, 2, 3-4) Cluj. **Fruncea** (I, No 28-42) Timișoara. **Rev. As. „Frăția Ortodoxă română** (II, No 6, 7, 8) București. **Gând Românesc** (III, No 7-8, 9, 10, 11-12) Cluj. **Grai Mol-dovenesc** (IV, No 22-23) Iași. **Hotarul** (II, No 10-11 12) Arad. **Iconar** (I, No 2, 3, 4) Cernăuți. **Insemnări** (IV, No 19, 20) Dorohoi. **Idei Incruciate** (II, No 12-13, 14) Siliștră. **Junimea Literară** (XXIV, 5-7, 8-9, 10-12) Cernăuți. **Marea Noastră** (IX, No 4-6, 7-8) Constanța. **Munca Literară** (III, No. 23, 24-25) București. **Nenufar** (I, No 1) Călărași. **Orientări** (IV, No 7-8, 9-10, 11) Moinești Bacău. **Pagini Literare** (II, No 6-7, 8-9, 10) Turdă. **Pământul** (IV, No 108-116) Călărași. **Revista Noastră** (IV, No 22-23) Ploești. **Raza Literară** (V, No 24) București. **Răsăritul** (XVII, No 7-8, 9-10, 11-12) București. **Societatea de mâine** (XII, No 6-9, 10, 11-12) București. **Satul** (V, No 58, 59, 60, 61, 62) București. **Solia** (I, No 1) Siliștră.

**Ziare**: **Acțiunea Buzăului**, Buzău; **Acțiunea**, Sibiu; **Ardealul**, Brașov; **Drum**, Roșiorii de Vede; **Drapelul nostru**, București; **Glasul Bucovinei**, Cernăuți; **Gorjanul**, Tg. Jiu; **Graiul satelor**, Galați; **Mediascher Zeitung**, Mediaș; **România Nouă**, Cluj; **Reforma**, București; **Steaua Transilvaniei**, București.

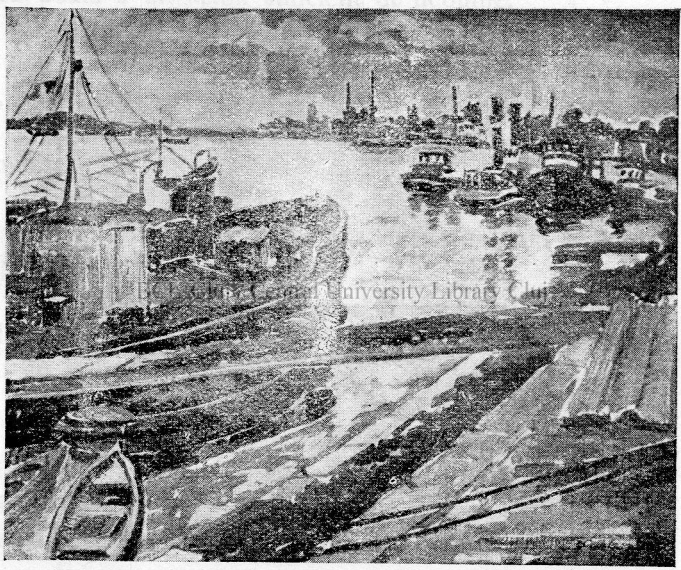
Bucur

Dar Bucur pare să nu auză nimic. E prea preocupat în gândurile sale, închi apăsându-i de umeri și întrerupându-l începând să-i șgâlție cu furie:

— Este un bou! N-am mai pomenit așa ceva. Un bou, un bou...

Adrian se infurie.

— Bine, sunt un bou. Dar tu ești un nebun, gândul tu este să mă duci să mă răsturnez.



E. Cristescu-Delghioz :

Brăila

Și Adrian...  
— și-și mână...  
durile, spulber...  
ochilor săr...  
bărbați, împre...  
anunțase...  
negricioasă...  
dar de o...  
...cristescu



**Dan Băjenaru:**

**Compoziție**

# L A N U R I

Anul III

No. 1

Ianuarie 1936

## SUMARUL

ION MOLDOVEANU: Despre irațional și destin  
ȘTEFAN BACIU: Alcool  
G. CELARIANU: Drum în marele necunoscut  
GEORGE POPA: Femeie în parc; Miriam; Elegie  
DANIIL MORARU: Bucur  
TEOFIL LIANU: Condeii scrie pământ nou  
V. COPILU CHEATRĂ: Intoarcere la fata munteană; Poem  
MIHAIL AXENTE: Studiu  
TRAIAN CHELARIU: Prometeu înlănțuit  
NICULAE RUSU: Destin  
ION ȘTEFAN: Note despre lectură  
GEORGE VAIDA: Elegie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

## Cronici

### Oameni

Niculae Cantonieru (Teodor Chiru). O amintire despre maestrul Nottara (George Popa). Gib I. Mihăescu (Mihail Axente)

### Cărți

Ion Th. Ilea: Gloata; Grigore Bugarin: Simfonia rustică; Ion Miuța: Aseară am vorbit cu Dumnezeu; Damian Stănoiu: Pensionarii (V. Copilu Cheatră.) G. M. Vlădescu: Moartea fratelui meu; Radu Boureanu: Fata din umbră; Nicolae Bucur Mănătorul: Gens bucurorum (George Popa).

### Plastica

De vorbă cu pictorul Iorgulescu-Yor (George Popa).

### Reviste

Gând Românesc (Mihail Axente) Familia; Junimea literară (V. Copilu Cheatră); Erdély Helikon (George Popa).

### Insemnări

O acțiune și un crez (Mihail Axente) Prefață la poezia moșului (V. Copilu Cheatră) Avram Iancu și fatalitatea în istorie (Ion Moldoveanu) Semnificația legendei (George Popa)

## Bibliografie